

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Figelj

**BESEDILNOST IN PRIBESEDILNOST V
TELEVIZIJSKEM POROČILU**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Figelj

Mentorica: izredna profesorica dr. Simona Kranjc

Mentor: redni profesor dr. Tomo Korošec

**BESEDILNOST IN PRIBESEDILNOST V
TELEVIZIJSKEM POROČILU**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

Diplomsko delo z naslovom
Besedilnost in pribesedilnost v
televizijskem poročilu je izdelano s
soglasjem obeh fakultet in urejeno
po pravilniku matične fakultete.

BESEDILNOST IN PRIBESEDILNOST V TELEVIZIJSKEM POROČILU

Osrednje raziskovalno vprašanje diplomskega dela z naslovom Besedilnost in pribesedilnost v televizijskem poročilu je razmerje med besedilom in sliko v TV-poročilu ter njuna vloga pri sporočanju smisla. Analiza večjega vzorca običajnih TV-poročil v osrednji informativni oddaji Dnevnik na Televiziji Slovenija kaže, da je razmerje med besedilom in sliko v TV-poročilu mnogostransko in ima odraz na več področjih, zato je predmet raziskave diplomskega dela zožen na dve raziskovalni merili, na prenosnik in sovisnost med besedilom in sliko. Delitev, zasnovana na značilnostih prenosnika, vključuje dva tipa govornih besedil, slušna in vidno-slušna. Analiza primerov kaže, da je slušni prenosnik v primerjavi z vidno-slušnim večkrat v prednosti in da ima marsikatero radijsko poročilo višjo stopnjo informativnosti kot televizijsko. Merilo sovisnosti besedila in slike, ki ugotavlja, ali vizualne prvine v TV-poročilu podpirajo besedilo in na kakšen način, pa prinaša dve vrsti pribesedilnosti: neodvisno pribesedilnost, ki je zgolj ilustracija poročanega, in sonanašanje med pribesedilnostjo in besedilom, ki vodi v informacijski sovpad. Analiza tudi dokazuje, da je televizijsko poročevalstvo treba sprejeti kot danost, v kateri ima jezik v primerjavi s sliko še vedno pomembno vlogo, in da slika kot sredstvo za informiranje o dogodku ne zadošča.

Ključne besede: TV-poročilo, semiotika, znak, besedilnost, pribesedilnost.

TEXT AND PICTURE IN TV NEWS

The central issue of the dissertation is the relation between text and picture in TV news and their role in conveying the meaning. A large number of samples of the Evening News on Television Slovenia has been analysed. The results have shown that the relation between text and picture in TV news is comprehensive and multilayered. The subject of the research has been narrowed, because of the scope of such a task, to two research criteria: the channel of discourse and the interdependence between text and picture. The characteristics of the channel of discourse form two types of spoken discourse: audio and audio-visual. The analysis of the samples has indicated a notable advantage of the audio channel in comparison to the audio-visual one, and a greater informative value of radio news compared to TV news. The criterion of the interdependence between text and picture dealing with the issue whether the visual elements in the TV news support the text and in what way is this done implies two types of picture: the independent picture, which is merely an illustration of the reported, and the correlation between the picture and the text, which collectively form an information. The analysis has also demonstrated that the text in TV news has nevertheless an important role compared to the picture and that picture alone as a means to inform does not suffice and thus the TV news has to be accepted as such.

Keywords: TV news, semiotics, sign, text, picture.

KAZALO VSEBINE

UVOD	6
1. TELEVIZIJSKO POROČEVALSTVO IN TV-POROČILO	8
1.1 ZNAČILNOSTI TV-POROČILA	10
1.2 BESEDILNOST IN PRIBESEDILNOST V TV-POROČILU	14
2. SEMIOTIČNO BRANJE TELEVIZIJSKEGA BESEDILA	16
2.1 BESEDILO IN SLIKA V TV-POROČILU KOT SEMIOTIČNI KATEGORIJI	19
2.1.1 VIZUALNI ZNAKI V TV-POROČILU	21
3. RAZMERJA MED BESEDILOM IN SLIKO V TV-POROČILU	25
3.1 OPIS DELA IN TIP BESEDIL, ZAJETIH V VZOREC	25
3.2 KDO JE NOSILEC SPOROČILNOSTI V TV-POROČILU?	27
3.3 TIPI RAZMERIJ MED BESEDILOM IN SLIKO V TV-POROČILU	30
3.3.1 MERILO »PRENOSNIK«	30
3.3.2 MERILO »SOVISNOST MED BESEDILOM IN SLIKO«	46
3.4 POSEBNA SREDSTVA POVEZOVANJA MED BESEDILOM IN SLIKO V TV-POROČILU IN NJIHOVA VLOGA	61
4. SKLEP	63
5. SEZNAM LITERATURE	65

KAZALO TABEL

Tabela 3.3.1.1: Radijsko poročilo	31
Tabela 3.3.1.2: TV-poročilo o istem dogodku	33
Tabela 3.3.1.3: TV-poročilo	36
Tabela 3.3.1.4: Radijsko poročilo o istem dogodku	40
Tabela 3.3.1.5: Radijsko poročilo	42
Tabela 3.3.1.6: TV-poročilo o istem dogodku	43
Tabela 3.3.2.1: Televizijsko poročilo	46
Tabela 3.3.2.2: Televizijsko poročilo	49
Tabela 3.3.2.3: Televizijsko poročilo	50
Tabela 3.3.2.4: Televizijsko poročilo	54
Tabela 3.3.2.5: Televizijsko poročilo	55
Tabela 3.3.2.6: Televizijsko poročilo	57

UVOD

Televizijsko poročanje je poročanje z besedo in sliko, zato je gotovo posebne pozornosti vredno razmerje med jezikovnim in nejezikovnim sporočilom televizijskega poročila. Diplomsko delo se ukvarja s koreferencami, ki nastopajo med tema dvema znakovnima kategorijama (oz. znakovnima sistemoma), in ugotavlja tipe razmerij med besedilom in sliko v televizijskem poročilu.¹

Osrednja raziskovalna vprašanja v diplomskem delu so: Kako se slika in besedilo uresničujeta kot sporočanski prvini v TV-poročilu? Kaj nam pripoveduje slika, kaj besedilo? In kakšno je njuno razmerje oz. kakšna je njuna vloga pri sporočanju smisla?

TV-poročilo je besedilo, ki v javnem sporočanju stopa pred naslovnike kot vidno-slušno besedilo. Šele skup sporočil tako besedila kot slike uresničuje namen in nenazadnje učinkovitost televizijskega poročanja. Ker me televizijsko poročevalstvo že od nekdaj zanima, sem besedilno-pribesedilne povezave opazovala na žanru poročevalske vrste, to je običajno TV-poročilo. V literaturi o tem žanru sicer najdemo različne tipološke razvrstitve, vendar se večina omejuje le na opis navodil za tvorbo TV-poročila, nobena od tipologij pa ne prinaša nekega pregleda razmerij med njegovim jezikovnim in nejezikovnim delom.

Namen diplomskega dela je zato poskus opisa razmerij med besedilom in sliko v izbranem žanru, in sicer na podlagi analize večjega vzorca običajnih TV-poročil v osrednji informativni oddaji Dnevnik na Televiziji Slovenija.

Prvo poglavje je namenjeno seznanitvi s predmetom obravnave in raziskave. Namen tega poglavja je opredelitev televizijskega poročevalstva in TV-poročila ter opis splošnih značilnosti TV-poročila. V drugem poglavju sledi kratek vpogled v semiotiko in njeno ožjo panogo, to je vedo o vizualnem komuniciranju. Besedilo in slika sta v tem poglavju obravnavani z vidika semiotičnih kategorij. Sledi osrednji del diplomskega dela, kjer raziskujem razmerja med besedilom in sliko v TV-poročilu in s pomočjo primerov opredeljujem tipe razmerij. Bistveni del tretjega poglavja je analiza in predstavitev njenih ugotovitev. Ker imajo pri opazovanju razmerij pomembno vlogo tudi posebna sredstva

¹ V nadaljevanju tudi TV-poročilo.

povezovanja, se osrednje poglavje zaključuje z njihovo obravnavo. Ugotovitve in odgovori na zastavljena raziskovalna vprašanja so dani v sklepu.

Uporabljena metodologija v diplomskem delu je analiza, ki vključuje metode semiotike, semantike in pragmatike.

1. TELEVIZIJSKO POROČEVALSTVO IN TV-POROČILO

Poročevalstvo je dejavnost, ki temelji na poročanju, torej na seznanjanju koga z določenim dogajanjem, stanjem (glej Kalin Golob 2003: 47). Poročevalstvo je osrednja novinarska dejavnost in je prisotna v vseh tradicionalnih medijih – v tisku, na radiu in televiziji, danes tudi na medmrežju oz. internetu. V diplomskem delu me zanima televizijsko poročevalstvo zaradi specifičnosti medija (poročanje z besedo in sliko) oz. TV-poročilo kot njegova najprepoznavnejša pojavna oblika.

Kot je v primerjavi med oglaševalstvom in poročevalstvom zapisal Korošec (2005), se poročevalstvo »prav tako uresničuje s pogostostjo nastopanja določenih žanrov, celo enakih besedilnih vzorcev, npr. vesti, katerih konstitutivne prvine so individualnosti njihovih referenc k realnim dogodkom, obstoječim krajem in obstoječim osebam, živečim v skupnem koledarskem štetju časa /.../« (Korošec 2005: 11). Poleg vesti (v televizijskem novinarstvu je to TV-novica) je tak stalni besedilni vzorec na televiziji tudi TV-poročilo.

Manca Košir se v Nastavkih za teorijo novinarskih vrst (1989) sprašuje, kaj je novinarsko besedilo. Piše, da je kažipot razpoznave cilj oz. smoter, namen besedila. »A ne kot namera sporočevalca pri njegovem idejnem načrtu sama po sebi, ker te ne moremo preprosto razbrati iz teksta /.../, marveč kot funkcija novinarskega besedila, kakor je ta razpoznavna, razvidna za naslovnika« (Košir 1989: 16).

Novinarska besedila spadajo med neumetnostna besedila, od umetnostnih se razlikujejo po tem, da imajo druge funkcije. Roman Jakobson (1989) je funkcije jezika povezal v znano delitev na šest različnih funkcij besedila. Njihov oris, kot piše, zahteva natančen pregled konstitutivnih dejavnikov v vsakem govornem dogodku oz. v vsakem dejanju besedne komunikacije. Jakobsonov komunikacijski model je sledeč: pošiljalec pošilja sporočilo naslovljencu. Če naj bo sporočilo operativno, zahteva kontekst, na katerega se nanaša, ki je naslovljencu razumljiv in je bodisi beseden bodisi tak, da ga je mogoče ubesediti. Sporočilo zahteva kod, ki je v celoti ali vsaj delno skupen tako pošiljatelju kot naslovljencu, in nazadnje še stik, fizični kanal in psihološko povezavo med pošiljalcem in naslovljencem, ki obema omogoča, da vzpostavita komunikacijo in jo ohranjata (glej Jakobson 1989: 153).

Vsak od teh šestih dejavnikov pa opredeljuje različno funkcijo jezika. »Četudi razlikujemo šest temeljnih vidikov jezika, lahko vseeno le s težavo najdemo besedno sporočilo, ki bi opravljalo eno samo funkcijo« (Jakobson 1989: 154). Po Jakobsonu je mogoče odkriti hierarhijo funkcij v vsakem komunikacijskem dejanju. Besedna struktura sporočila pa je v prvi vrsti odvisna od dominantne funkcije.

Jezikovne funkcije po Jakobsonu so:

1. referencialna (naravnana na predmet sporočanja, usmerjena h kontekstu, referira na zunajjezikovno dejanskost),
2. emotivna ali izrazna (osredotočena na pošiljalca, je neposreden izraz govorničevega odnosa do tega, o čemer govori),
3. konativna (usmerjena k naslovljencu),
4. faticna (usmerjena na stik),
5. metajezikovna (usmerjena na kod),
6. poetska (naravna k sporočilu kot takemu, osredotočena na sporočilo zaradi njega samega) (glej Jakobson 1989: 153–159).

V besedilu so torej (praviloma) vse funkcije, običajno pa je ena vodilna oz. dominantna, zato opredeljuje vrsto besedila.

Dominantna funkcija poročevalskih besedil je referencialna. Gre za objektivna besedila, ki praviloma obravnavajo le stvarne, preverljive podatke. Namenjena so širši publiki, so javna besedila (množični naslovnik). Od umetnostnih besedil se razlikujejo tudi po tem, da so zaprta za številne interpretacije. Poročevalsko besedilo je po intenciji enopomensko zapisano ali govorjeno besedilo.

Televizija ima tako kot ostali mediji svoje stalne oblike sporočanja in svojo žanrsko klasifikacijo. TV-poročilo je žanr² poročevalske vrste, poročevalska vrsta pa spada v večjo skupino, imenovano informativna zvrst. Besedila, ki spadajo v informativno zvrst, udejanjajo informativno funkcijo, gre za besedila, ki jih sprejemamo kot objektivna sporočila (z razliko

² »Novinarski žanr je tip novinarskega diskurza, za katerega je značilna določena tipična forma, v kateri je upovedana določena snov (predmet), ki je tipsko strukturirana in izražena z zanjo tipičnimi jezikovnimi sredstvi« (Košir 1989: 31).

od interpretativne zvrsti ter njene interpretativne funkcije in subjektivnosti sporočil) (Košir 1989). Sporočilni namen teh besedil oz. namen, ki ga ima tvorec TV-poročila, je seznanjanje naslovnikov z dogajanjem. Vloga TV-poročila je prikazovalna, da bi naslovniki izvedeli, kar jim je še neznan.

Funkcija žanrov poročevalske vrste je torej informiranje o dogajanju, novostih. Osrednji predmet TV-poročila je poročanje oz. obveščanje o poteku dogajanja preteklih, ponavadi predvidljivih dogodkov, večjih in po obsegu širših. Dejstva v TV-poročilu in njihova povezanost v dogajalni lok naj bi pri naslovniku vzbudila občutek bližine dogajanja in celovito informiranost o tem, kaj se je zgodilo (glej Košir 1989: 77). Takšno TV-poročilo, ki obenem upošteva tudi načelo aktualnosti (pomembno načelo poročevalstva in novinarstva nasploh), ustreza kriterijem svojega žanra in hkrati zadovoljuje tudi naslovnikova pričakovanja.

V poročevalstvu, tako časopisnem kot televizijskem, pa je ob prvi in glavni funkciji, tj. informaciji, vsebovana še, kot pravi Korošec (2005), minljivost posamičnosti. Današnje poročilo se mora umakniti jutrišnjemu. Tako kot je o oglasih zapisal Korošec (2005), so tudi TV-poročila kratkoživa. Trajna je njihova sporočanska funkcija, njihova posamičnost, individualnost pa je odpravljena z nastopom naslednjega poročevalskega besedila in z novo referenco k predmetu poročanja (glej Korošec 2005: 11).

1.1 ZNAČILNOSTI TV-POROČILA

V literaturi pod značilnostmi TV-poročila največkrat beremo razna navodila za njegovo ustvarjanje. Različni avtorji, po navadi izkušeni novinarji, nas poučujejo, kako poročati, spoznavajo nas z zakonitostmi televizijske produkcije in naštevajo veččine, ki jih TV-novinar mora obvladati, da bo njegov izdelek kakovosten. Namen diplomskega dela ni iskanje najboljšega »recepta« za dobro televizijsko poročilo, zato razna navodila, strukture in scenarije zanj izpuščam.

TV-poročilo me kot žanr TV-poročevalstva zanima zaradi prepleta dveh znakovnih sistemov v njem (besedila in slike). V diplomskem delu želim raziskati razmerje teh dveh znakovnih

kategorij in njuno vlogo pri sporočanju smisla. Pred tem pa navajam še nekaj splošnih značilnosti tega tipa besedila.

Izraz poročevalstvo že v sebi nosi pomen, ki se navezuje na dejavnost, povezano z jezikom. Poročanje se uresničuje z jezikom, je govorno dejanje (glej Kalin Golob 2003: 47). Tudi TV-poročilo oz. njegov besedilni del je namenjen govoru. Je govorjeno sporočilo, resda s pisno predlogo, vendar se na naslovnika obrača po govornem in ne pisnem kanalu.³

O mejni kategoriji radijskih in televizijskih besedil razpravlja tudi Verschueren (2000) v poglavju o jezikovnem kanalu. Ker je vsebina teh besedil pogosto napisana vnaprej (primerja jih z gledališko igro, ki je napisana z namenom govora), jih Verschueren umešča v t. i. vrsto sekundarne ustnosti. Pravi, da lahko ta besedila vedno znova predvajamo v različnih situacijah, kar se zelo razlikuje od bežnega pojavljanja vsakdanje ustne jezikovne rabe (glej Verschueren 2000: 153–154). V obravnavi različnih jezikovnih kanalov Verschueren opozarja še na eno pomembno dejstvo, ki se zelo nanaša na predmet obravnave v mojem delu. Piše, da »se moramo zavedati tudi, da je istemu govornemu dogodku pogosto namenjeno, da bo zaporedoma šel skozi več kanalov« (Verschueren 2000: 154). O tem več v nadaljevanju naloge, v primerjavi med radijskimi in televizijskimi besedili.

Na televiziji pa se poročanje ne uresničuje samo z jezikom. Uresničuje se tudi na našem vidnem polju. Torej, pomembna značilnost TV-poročila je, da stopa pred naslovnike kot vidno-slušno besedilo.⁴ Šele skup sporočil tako besedilnega kot vizualnega dela uresničuje namen in učinkovitost televizijskega poročevalstva.

³ Na tem mestu se glede poimenovanj govorni in pisni prenosnik (kanal) oz. slušni in vidni prenosnik držim terminologije Toma Korošca (1998), ki pravi, da so v terminološkem smislu potrebna vsa štiri poimenovanja, saj govorni in slušni ter pisni in vidni prenosnik zajemajo dva vidika sporočanja, tvorjenje in sprejemanje sporočila (glej Korošec 1998: 332). »Zvezi govorni in pisni prenosnik poudarjata jezikovnost, slušni in vidni pa širši semiološki (znakoslovni) okvir (v katerega spada tudi jezik), saj prek slušnega in vidnega prenosnika sprejemamo tudi druga sporočila (zvočni signali, prometni znaki)« (Korošec 1998: 332).

⁴ Poimenovalno težišče je tu preneseno na sprejemanje sporočila, torej na čutila, na sluh in vid (glej zgornjo opombo).

Za TV-poročilo in poročevalstvo kot najbolj ustaljeno in razvojno najstarejšo obliko množičnega sporočanja velja, da:

1. je sporočanja dejavnost izrazito enosmerne sporočanja toka,
2. je javno in množično sporočanje in
3. da tvorec TV-poročila ne razpolaga s povratno informacijo (glej Korošec 2005: 43).

V primerjavi z vsakdanjo in najpogostejšo sporočanja okoliščino, tj. neposredni stik med fizično navzočima govorcema (oz. govorniki in njegovo dialoška oblika, po Simoni Kranjc (1996/97)), poročevalska besedila nimajo dveh značilnih sporočanja prvin, ki jih vsak standardni sporočanja vzorec vsebuje, to sta:

1. poleg jezikovnih tudi parajezikovna sredstva⁵ in
2. povratna informacija (Korošec 2005).

Govorjena oblika, kot vemo, najbolj udejanja dialog. V njegovi strukturi sodelujeta najmanj dve osebi, je dvosmerna komunikacija, za katero je značilen par vprašanje–odgovor. Za dialoško obliko je pomemben osebni stik in posebni znaki za njegovo vzdrževanje (npr. znaki strinjanja in nestrinjanja z govornikom; pridobivanje, vzdrževanje in oddajanje vloge govornika itn.) (Kranjc 1996/97).

TV-poročilo pa je glede na standardni sporočanja vzorec posebna vrsta diskurza. Od tipične oblike govorne interakcije se, poleg zgoraj omenjenega, razlikuje še po odsotnosti osebnega stika in glavnih načel govorne interakcije, to sta menjavanje vlog in sodelovanje med govorniki (vsaj neposredno ne!). Strategija, ki se uporablja pri tvorjenju tega tipa diskurza, je vezana na lastnosti prenosnika oz. kanala, po katerem poteka komunikacija.

Nekatere značilnosti TV-poročila pa se z značilnostmi govornega besedila še vedno prepletajo. Skupna značilnost je zagotovo ta, da je TV-poročilo, tako kot so vsa ostala govorna besedila, vezano na čas. Časovni kriterij pa je pomemben zato, ker odloča o izboru jezikovnih in nejezikovnih sredstev iz sistema, da dosežemo pri naslovniku ustrezno reakcijo in zadostimo kriterijem izbranega žanra.

⁵ To so sredstva, ki spremljajo govorno sporočanje, kot sta mimika, gestika itn. Za nalogo je pomembno, da parajezikovna sredstva ločujemo od pribesedilnih sredstev. Pribesedilna sredstva so npr. slika, podobe, zvoki, barve itn. v TV-poročilu. Več o tem v nadaljevanju naloge.

Podpoglavje o značilnostih TV-poročila zaključujem s kratkim komentarjem na pisanje avtorjev v knjigi Televizijske novice. Perovič in Špela Šipek (1998) v svoji knjigi (ki je hkrati tudi učbenik za študente novinarstva pri predmetu Televizija) naštevata osnovne značilnosti, ki jih pri oblikovanju TV-poročila mora upoštevati tvorec besedila. Povezujeta jih z značilnostmi dobrega poročevalskega stila. Pišeta, da mora TV-poročilo, če hoče biti kakovostno, upoštevati naslednje:

1. biti mora jasno,
2. jedrnato,
3. objektivno in
4. slikovito.

Njune zahteve lahko primerjamo z načeli, ki jih tvorci besedil običajno upoštevajo oz. so običajno upoštevane v komunikacijski kulturi. Gre za strategije oz. smernice pri oblikovanju diskurza, ki jih je izpeljal Paul Grice (Grice v Verschueren 2000). Izdelal je sistem konverzacijske logike, ki temelji na nekaterih konverzacijskih maksimah. »To so intuitivna načela, ki naj bi vodila konverzacijsko interakcijo v skladu s splošnim kooperativnim načelom« (Verschueren 2000: 54). Kooperativno načelo pa pravi: »Naj bo tvoj prispevek h konverzaciji tak, kakršnega na stopnji, na kateri nastopi, zahtevata sprejeti namen in smer govorne izmenjave, v kateri sodeluješ« (Grice v Verschueren 2000: 54). Griceove maksime niso obvezujoča pravila, ampak pomagala pri oblikovanju dobrega govornega diskurza (kar naj bi TV-poročilo tudi bilo!). Maksime oz. načela za uspešen komunikacijski stik so:

1. Maksima količine: besedilo naj vsebuje ravno dovolj informacij, da ne pride do komunikacijskega razhajanja (po Peroviču in Špeli Šipek (1998) je to zahteva po jedrnatosti).
2. Maksima kvalitete: besedilo naj vsebuje informacije, ki so resnične oz. jih lahko preverimo (zahteva po objektivnosti v TV-poročilu).
3. Maksima relevantnosti: besedilo naj vsebuje stvari, ki so za konkretni govorni položaj relevantne. Podobna je zahtevi maksime količine.
4. Maksima načina: besedilo, ki ga tvorimo, naj bo jasno, nedvoumno (zahteva po jasnosti pri Peroviču in Špeli Šipek (1998)) (Grice v Verschueren 2000).

Griceova strategija je načrt poteka ciljno usmerjene govorne komunikacije (Kranjc 1996/97), kar TV-poročilo tudi nedvoumno je.

V nadaljevanju se posvečam TV-poročilu kot enemu od tipov novinarskih diskurzov, v katerem se prepletajo jezikovne in nejezikovne sporočanje prvine.

1.2 BESEDILNOST IN PRIBESEDILNOST V TV-POROČILU

Glede na obliko, v kateri pride TV-poročilo k naslovniku in jo mora upoštevati tudi tvorec sporočila, je TV-poročilo vidno-slušno besedilo. Torej, TV-poročilo sestoji iz jezikovnih (verbalnih) in nejezikovnih (neverbalnih) sestavin.

Celoti jezikovnih prvin pravimo besedilo, vse ostalo pa so objezikovne in pribesedilne prvine (Korošec 2005). Pribesedilnost je skupek vseh nejezikovnih prvin nekega sporočila, ki imajo, tako kot jezikovna, znakovno vrednost, in se kot take podrejajo zakonitostim prenosnika (oz. kanala) (glej Korošec 2005: 66–67). Televizija je medij, ki uporablja kanal vida in zvoka. Pribesedilne prvine na televiziji so torej slike, gibljive slike, podobe, podobe iz slik in gibljivih slik, grafika, barve, glasba, glasovi, šumi itn. Pribesedilne prvine TV-poročila so semiotična oz. znakovna kategorija (o tem več v nadaljevanju).

Korošec deli pribesedilnost glede na medij in govori o pribesedilnosti tiska, radia in televizije. Pravi, da se zlahka da spoznati, da ima radijska pribesedilnost najmanjše, televizijska pa največje oz. neomejene možnosti (zaradi digitalizirane tvorbe slike) (glej Korošec 2005: 67). Danes pa ima med mediji največjo možnost pribesedilnosti zagotovo medmrežje oz. internet.

Televizijski poročevalski skupni sporočanje krog (Korošec 2005), ki zajema sporočanje spremljivke tvorec – sporočilo – prejemnik, uravnava odvisnost teh treh spremljivk tako s sredstvi jezikovnega kot vizualnega sistema.

Če povzamem, TV-poročilo je besedilo, v katerem se prepletajo prvine besedila in slike. Te prvine pa nosijo znakovno vrednost, zato obravnava in kasneje analiza TV-poročil sloni tudi na semiotičnem pristopu.

Kaj pa pomeni semiotičen pristop? Semiotika (tudi semiologija) je splošni nauk o znakih in njihovi uporabi (Fiske 2004). Po definiciji Charlesa W. Morrisa (Morris v Verschueren 2000) preučevanje znakovnih sistemov zajema tri področja: sintakso ali skladnjo (ki preučuje

razmerja med znaki), semantiko ali pomenoslovje (ki preučuje razmerja med znaki in predmeti, na katere se ti nanašajo) in pragmatiko (ki preučuje vsa razmerja med znaki in njihovimi uporabniki oz. interpreti). Menim, da mora tudi obravnava TV-poročila obsegati vsa omenjena področja.

In sicer, s semiotičnega vidika me v TV-poročilu zanimajo znaki. V tem tipu besedila so znaki, kot že omenjeno, tako verbalni kot vizualni. S semantičnega vidika lahko v TV-poročilu analiziram odnos med znaki in tem, na kar se nanašajo (gre za zvezo med jezikom in realnostjo). Znakom v TV-poročilu je namreč treba dodeliti neko vsebino. Kakšne znakovne vrednosti nosijo TV-poročila, bo pokazala analiza.

Analiza, ki se je izkazala za uspešno pri ugotavljanju razmerij med besedilom in sliko v običajnem TV-poročilu, skuša torej upoštevati vse omenjene vidike. Njene podrobnosti in ugotovitve predstavljam v tretjem poglavju.

Sledi obravnava besedilnih in pribesedilnih prvin TV-poročila s semiotičnega vidika. Moč slike je namreč predmet semiotičnih pa tudi drugih interdisciplinarnih raziskav. Ker ima slika v TV-poročilu pomembno vlogo, menim, da je seznanitev z nekaterimi semiotičnimi pojmi v diplomskem delu nujna.

2. SEMIOTIČNO BRANJE TELEVIZIJSKEGA BESEDILA

Najkrajša definicija semiotike je, da je to veda o znakih. Njena začetnika sta jezikoslovec Ferdinand de Saussure (1997) (tudi začetnik strukturalizma oz. strukturalnega jezikoslovja) in ameriški logik, filozof Charles Sanders Peirce (2004) (nekateri ju imenujejo tudi očeta semiotike). De Saussurja so kot jezikoslovca zanimali predvsem jezik in sistemi znakov, ki jih uporablja človek, medtem ko je Peircea kot filozofa zanimalo predvsem to, kako razumemo svoje izkušnje in svet okrog nas.

Znak je Peirce, avtor prve splošne novoveške teorije znakov, opredelil kot »nekaj, kar stoji za nekoga namesto nečesa v nekem oziru ali pristojnosti. Znak se na nekoga naslavlja, to pomeni, v umu te osebe ustvarja enakovreden ali pa morda razvitejši znak. Znak, ki ga ustvari, imenujem interperatant prvega znaka. Znak stoji namesto nečesa, namreč svojega objekta. Namesto svojega objekta ne stoji v vseh pogledih, temveč z nanašanjem na določeno vrsto ideje, ki jo včasih imenujem temelj reprezentamna« (Peirce 2004: 10).

Kaj so torej znaki? Na primer, znak je lahko prometni znak v križišču, (beseda) knjiga, visoka temperatura bolnika, obleka, medalja itn. Ti znaki stojijo namesto nečesa drugega, nekaj nadomeščajo. Prometni znak v križišču stoji namesto nečesa, kar označuje. Znak je v tem primeru nekaj fizičnega (kar naši čuti zaznavajo), stoji namesto nečesa drugega (nanaša se na nekaj drugega kot sebe) in je odvisen od tega, da ga uporabnik prepozna kot znak. Prižig rdeče luči na semaforju na primer pomeni, da se mora udeleženec v prometu na križišču ustaviti.

Semiotika torej preučuje znake in njihove pomene, obsega področje kod ali sistemov, v katere so znaki organizirani, in kulturo, v kateri ti znaki in kode delujejo (Fiske 2004). Prisotna je potemtakem lahko povsod in uporabna v tem, da nam pomaga razumeti primere, s katerimi se srečujemo v vsakdanjem življenju. Semiotika obsega področja številnih ved, semiotični pristop pa je eden od osnovnih pristopov tudi pri preučevanju medijev (Noeth 1997). In ker se v nalogi ukvarjam s televizijskim besedilom, je za njegovo obravnavo najustreznejši pristop specialne semiotike, to je semiotike medijev oz. televizijske semiotike.

Semiotika medijev je v primerjavi s splošno semiotiko razširila področje preučevanja, ki je slonelo predvsem na lingvističnih postavkah. V analize, ki so bile usmerjene v raziskovanje

govorjenega jezika, je vključila še nejezikovni, vizualni znakovni sistem, družbeni vidik medijskih sporočil itn. (Noeth 1997). Njene osnove sicer slonijo na lingvistični in splošni teoriji znakov, vendar medijska semiotika vključuje še obširne teorije medijev, komunikacijske teorije, novejša meddisciplinarna modele, znakovne sisteme različnih medijev, tj. njihovo obliko in pomen, proces prenašanja znakov ter pragmatični učinek na posameznika in javnost v družbenem okolju itn. (Noeth 1997).

Področje raziskovanja medijev, ki vključuje semiotični pristop, je torej zelo široko in kompleksno. Že Peirce (Peirce v Noeth 1997) je dejal, da so njegova stališča preozka. In se vprašal, ali ne bi moral namesto »znaki« raje reči »medij«. Peirceova izjava nas opomni, piše Noeth (1997), da je tako preučevanje znakov kot tudi preučevanje medijev študij procesa posredovanja med svetom, v katerem živimo, in našim mišljenjem, v katerem se svet zrcali ali oblikuje. Znaki so posredovalci med t. i. realnostjo, ki je bila že sama posredovana v prejšnjih dejanjih pomenskosti (Peirceov termin semiosis), in načinom, kako to realnost interpretiramo po posredovanju določenih znakov (glej Noeth 1997: 3).

Peirceova definicija – medij so znaki in obratno znaki so medij – je v semiotiki nakazala smernice za nadaljnje študije. Čeprav je sam razvoj medijev v 20. stoletju pokazal potrebo po njihovem raziskovanju, je bila semiotika s tradicijo v lingvističnem strukturalizmu tista, ki je začela z raziskovanjem medijskega področja. Pravzaprav je uporabna semiotika 60-ih in 70-ih let 20. stoletja nosila vlogo medijskih študijev. V tistem času je tudi že bila izoblikovana kot samostojna veda, osamosvojila se je iz področja lingvistike in literarnih študij ter poskušala razširiti svoj horizont, ne samo kot preučevanje jezikovnih znakov, vključila je tudi širši kontekst vidno-slušnih medijskih znakov (Noeth 1997).

Kakšen pa je namen semiotičnega pristopa v nekem besedilu oz. zakaj je uporabno poznavanje semiotike? In zakaj jo vključujem v delo, katerega osrednji namen je ugotavljanje razmerij med besedilom in sliko v TV-poročilu? Zato, ker nam semiotika pomaga, da postanemo pozorni na posredovalno vlogo znakov (tj. kaj nam nek znak sporoča) ter na vloge, ki jih igramo sami in tudi drugi, pri oblikovanju družbene realnosti. Kot piše Daniel Chandler (2002), pomaga nam, da realnosti (oz. stvarnosti) ne zaznavamo kot samoumevno, kot nekaj, kar je v celoti neodvisno od človekove interpretacije. S preučevanjem semiotike spoznamo, da nam pomen ni samo posredovan, temveč, da ga oblikujemo predvsem mi (bralci, gledalci, poslušalci) z uporabo določenih kod ali konvencij, ki se jih po navadi niti ne zavedamo.

Semiotika nas uči, da živimo v svetu znakov in da nikakor ne zmoremo razumevanja stvari brez poznavanja znakov in kod, v katere so znaki organizirani. S pomočjo semiotike postanemo pri »branju« pozorni na njihovo transparentnost in preobleko. Chandler pravi, da živimo v svetu, kjer prevladujejo vizualni znaki, zato se moramo naučiti, da celo najbolj realistični znaki niso to, kar se nam zdi, da so. Zato je naloga semiotike, da znake denaturalizira (glej Chandler 2002: 15).

Televizija ima tako kot ostali množični mediji svoj sistem znakov, kod in pomenov, ki se jih moramo naučiti, če želimo postati kompetenten uporabnik tega medija. (To je tudi eden od glavnih ciljev semiotične analize medijev; nekateri avtorji v razpravah o semiotiki medijev poudarjajo pomen medijske pismenosti!). Ker semiotiko zanima oblikovanje pomenov in njihova predstavitev v številnih oblikah, najočitneje v obliki besedila, je primerna tudi kot metoda za obravnavo televizijskih besedil.

Za semiotika je besedilo prisotno v vsakem mediju in je lahko jezikovno, nejezikovno ali oboje hkrati (glej Chandler 2002: 2). Besedilo je zbir znakov (kot so besede, podobe, zvoki, kretnje), ki so sestavljeni in interpretirani na podlagi konvencij, te pa so povezane z določenim žanrom in medijem komunikacije. Termin medij pa različni teoretiki povezujejo s področji govora in pisanja ali tiskanja in oddajanja, povezujejo ga s specifičnimi tehničnimi oblikami množičnih medijev (kot so radio, televizija, časopisi, knjige, fotografije, filmi in plošče) in medijev medosebne komunikacije (telefon, pismo, faks, elektronska pošta, video konferenca, računalniška »klepetalnica« itn.). Nekateri teoretiki razvrščajo medije na podlagi kanala, ki ga uporabljajo (vidni, slušni, vidno-slušni). Človeška izkušnja že po naravi vključuje več čutil, pravi Chandler, in vsaka predstavitev izkušnje je predmet omejenosti in zmogljivosti določenega medija (glej Chandler 2002: 3).

Kot poudarjata Marie Gillespie in Toynbee (2006), medijska besedila sama ne ustvarjajo pomenov. Besedila so vedno zveza med njihovo produkcijo in uporabo. Da neko besedilo zaživi, potrebuje bralca (oz. gledalca, poslušalca itn.). Bralci namreč aktivirajo pomene besedil (glej Gillespie, Toynbee 2006: 3). Medijska besedila sicer izbiramo na podlagi številnih pričakovanj in usmerjenosti, ki oblikujejo naše branje, vendar so besedila več ali manj odprta raznim interpretacijam. McQueen (1998) v svoji knjigi o televiziji piše, da je semiotika primerna za preučevanje televizije zato, ker jo zanimajo načini, kako ljudje

ustvarjajo pomene iz raznih znakovnih sistemov, ki so jim na voljo za komuniciranje (glej McQueen 1998: 257).

2.1 BESEDILO IN SLIKA V TV-POROČILU KOT SEMIOTIČNI KATEGORIJI

Semiotika obravnava besede, slike, podobe, zvoke itn. kot znake. Televizija uporablja znake iz vidno-slušnega znakovnega sistema. V TV-poročilu najdemo dva tipa znakov. Po Peirceovi in de Saussurjevi kategorizaciji znakov⁶ sta to simbol in ikona. Besede (verbalni del TV-poročila) spadajo v prvo kategorijo znakov, medtem ko slike oz. televizijske podobe (vizualni del TV-poročila) uvrščamo k ikonam.

Simbol je znak, katerega povezava s predmetom ali s predmetom, na katerega se nanaša, je stvar konvencije oz. nekega dogovora, pravila (Fiske 2004).⁷ Peirce (2004) piše, da so simboli vse besede, stavki, knjige in ostali konvencionalni (dogovorjeni) znaki. »Katera koli običajna beseda, kot 'dati', 'poroka', 'ptica', je primer simbola. *Uporaben je za vse, za kar ugotovimo, da realizira idejo, povezano z besedo /op. poudarek avtorja/, vendar sam teh stvari ne identificira*« (Peirce 2004: 26–27). Simbol nam ne pokaže ptico, niti pred nami ne uprizori poroke ali dejanja dajanja, ampak predpostavlja, da smo si te stvari sami sposobni predstavljati in jih povezati z določeno besedo. Na primer, drevo je simbol življenja. Na življenje nas spomnijo njegove korenine, krošnja, ki se dviga v nebo, starost, ki jo drevo lahko učaka, drevo vedno znova cveti itn.⁸

⁶ Kategorizacija različnih znakov glede na način, kako se znak nanaša na predmet (pri Peirceu), in na način, kako se označevalec nanaša na označenca (pri de Saussurju) (Fiske 2004).

⁷ Po Fiskeju je konvencija »družbena razsežnost znakov: je sporazum med uporabniki o primernih rabah in odzivih na znak« (Fiske 2004: 67). Konvencija je dogovor, ki nastaja s komunikacijo, in je nujna za razumevanje vsakega znaka. »Znaki brez konvencionalne razsežnosti so zgolj zasebni in torej ne komunicirajo« (Fiske 2004: 67).

⁸ Kot zanimivost, simbol etimološko pomeni stvari, vržene skupaj. Grki so ta pomen besede (metanje skupaj) zelo pogosto uporabljali kot izraz za sklenitev pogodbe ali dogovora. Tudi Aristotel samostalniki poimenuje simbol, v pomenu konvencionalni znak. Grki so simbol imenovali celo za vsak izraz čustev itn. (Peirce 2004).

Simbol je zanimal tudi jezikoslovca de Saussurja (1997). Opredeli ga kot arbitrarni znak, kjer je odnos do označenca dan s konvencijo ali dogovorom (npr. dogovor, da je golob simbol miru).⁹ Za razumevanje simbola pa je potrebno poznavanje konvencije. Po de Saussurju sta označevalec in označenec v simbolu (izraza sta primerljiva s Peirceovim znakom in objektom oz. predmetom) povezana samo s strinjanjem, da nekaj pomeni točno to. Kot je zapisal de Saussure: »Pravzaprav vsak izrazni način, ki velja v kakšni družbi, v načelu temelji na kolektivni navadi ali, kar je navsezadnje isto, na konvenciji« (de Saussure 1997: 82). K uporabi znakov, po njegovem, zavezuje pravilo, ne pa njihova notranja vrednost.

Z razliko od simbola, kjer ni nobene direktne povezave ali podobnosti med znakom in predmetom, je v ikoni znak na nek način podoben svojemu predmetu – videti je enako ali zveni enako (Fiske 2004).¹⁰ Peirce pravi: »Vsaka stvar, bodisi kvaliteta, obstoječi posameznik ali zakon je Ikona /op. poudarek avtorja/ nečesa, dokler je podobna tej stvari in jo uporabljamo kot njen znak« (Peirce 2004: 14). In dodaja, da je zato vsaka stvar lahko substitut za kar koli, kar ji je podobno.

Podobnost svojemu predmetu je najočitnejša pri vizualnih znakih. »Vsaka slika (kakor koli konvencionalna je že v svoji metodi) je v bistvu te vrste reprezentacija,« piše Peirce (2004: 17).¹¹ Ikona je lahko slika, fotografija, zemljevid, kip, običajni vizualni znaki, ki nekaj določajo (npr. znaka za žensko in moško stranišče) itn. Lahko pa so ikone tudi verbalne. Tak primer je onomatopoiija, kjer zvok besed spominja na zvok ali oglašanje neke živali (Fiske 2004).

V Peirceovem pisanju o ikonah pa je o njihovi podobnosti s predmetom čutiti dvom. Omenjam ga, ker je zanimiv tudi za ikone na televiziji. Peirce (2004) se namreč sprašuje, ali

⁹ Po de Saussurju beseda znak zaznamuje celoto, za prvi člen znaka – koncept – uporablja izraz označenec, za drugi člen – slušna podoba – pa izraz označevalec. Ta izraza imata po njegovem prednost, saj kažeta na nasprotje, ki ju ločuje od celote, ki ji pripadata (glej de Saussure 1997: 81).

¹⁰ Tudi pri de Saussurju nosi ikonski znak isti pomen kot pri Peirceu. Indeksi ga niso toliko zanimali, kot jezikoslovca so ga pritegnili samo simboli (besede) (Fiske 2004).

¹¹ »V najzgodnejših oblikah govornice je verjetno obstajal močan element mimikrije. A v vseh znanih jezikih so take reprezentacije zamenjali konvencionalni slušni znaki, ki pa jih lahko razložimo le z ikonami. Toda sintaksa vsakega jezika vsebuje neke vrste logične ikone, ki jih podpirajo konvencionalna pravila ...« (Peirce 2004: 18).

so vse ikone podobnosti ali ne. »Če npr. prikažemo pijanca, da bi z nasprotjem prikazali pomen zmernosti, je to vsekakor ikona, čeprav je mogoče dvomiti, ali gre pri tem za podobnost ali ne« (Peirce 2004: 19). Ogromno takih primerov lahko opazimo tudi v TV-poročilih, kjer npr. s prikazom (slike) nosečnice tvorec poročila ne želi doseči pomen rodnosti, ampak nasprotno, nizko nataliteto itn.

Pri pojasnjevanju znakovnih kategorij je treba omeniti še to, da te niso strogo ločene med seboj. En znak je lahko sestavljen iz različnih tipov znaka (poleg omenjenih dveh je tretji tip znaka po Peirceu še indeks¹²). In kot piše Peirce (2004), simboli rastejo in nastajajo z razvijanjem iz drugih znakov, posebej iz ikon ali mešanice znakov, ki so deležni narave ikon in simbolov. »Mislimo le v znakih. Ti mentalni znaki so mešane narave; njihove simbolne dele imenujemo pojmi« (Peirce 2004: 27). Kadar ustvarimo nov simbol, to storimo prek misli, ki vključujejo pojme, in tako lahko nov simbol zraste samo iz simbolov. Ko enkrat obstaja, se med nami razširi, njegov pomen pa raste z rabo in našim izkustvom (glej Peirce 2004: 27).

Torej, govor, slike, zvoki, glasba, barve, gibanje itn., ki jih televizija prenaša simultano oz. istočasno, vse to so znaki. Jezikovne prvine (oz. besedilo) v TV-poročilu so stvar dogovora, tako znotraj jezika samega kot znotraj žanra ter tudi med njihovimi uporabniki (ki so lahko tvorca ali naslovniki), in jih zato po kategorizacijah dveh najpomembnejših začetnikov semiotike uvrščamo med simbole. Pribesedilne prvine TV-poročila pa kot znakovne vrednosti z značilnostjo podobnosti spadajo k ikonam.

2.1.1 VIZUALNI ZNAKI V TV-POROČILU

Del semiotike oz. njena ožja panoga je veda o vizualnem komuniciranju. Kot že samo ime pove, je usmerjena v preučevanje vizualnih znakov. O vizualnem in vizualnih elementih v besedilu (predvsem v oglasnih besedilih) je veliko razpravljal tudi eden pomembnejših preučevalcev medijev, to je Roland Barthes (naslednik de Saussurja, ki je nadalje razvijal njegove zamisli).

¹² Indeks je znak z neposredno eksistencialno povezavo s svojim predmetom, npr. dim je indeks ognja (glej Fiske 2004: 61).

Barthes (Barthes v Fiske 2004) je prvi vzpostavil sistematični model, s katerim lahko analiziramo, kako znaki in besedilo vzajemno delujejo s kulturo in osebno izkušnjo uporabnika (tu ni pomembno razločevati med tvorcem in naslovnikom) ter kako konvencije v besedilu delujejo vzajemno s konvencijami, ki jih je uporabnik izkusil in pričakoval. Njegova je t. i. interaktivna zamisel o pomenu, bistvo teorije pa je ideja o dveh vrstah signifikacije (glej Fiske 2004: 95).

Prva vrsta signifikacije je denotacija, ki se nanaša na jasen in očitni pomen znaka (Fiske 2004). Na primer, fotografija prizora na ulici označi to določeno ulico. Fotografija »po navadi« pokaže na očitni pomen znaka. S semiotičnega vidika pa je fotografija lahko še več. Na primer, omenjeno ulico lahko posnamemo na različne načine: v prvem primeru uporabimo barvni film, mehko ostritev, izberemo sončen dan, v drugem pa črno-beli film, ostro sliko, močne kontraste. Denotativna pomena fotografij sta ista, razlikujeta pa se po konotaciji, kjer imamo opraviti s kompleksnejšo idejo o pomenu kot pa le s preprostim odnosom npr. fotografije in slikanega objekta. Konotacija je izraz, s katerim Barthes opiše način, kako znaki delujejo v drugi vrsti signifikacije (glej Fiske 2004: 95–97). Na prvem posnetku bi npr. ulica delovala veselo, dajala bi občutek tople človeške skupnosti, na drugem pa bi delovala hladno, negostoljubno. Konotacija pomeni interakcijo, do katere pride, ko se znak sreča z občutki ali čustvi uporabnikov in vrednotami njihove kulture. »To je takrat, ko se pomeni premaknejo proti subjektivnemu ali vsaj intersubjektivnemu: takrat, ko tolmač vpliva na interpretanta prav toliko kot predmet ali znak« (Fiske 2004: 96).

Denotacija je mehanična reprodukcija na filmu ali predmet, h kateremu je fotoaparat usmerjen, konotacija pa je človeški del procesa. Je izbor npr. tega, kaj vključiti v okvir fotografije, je izbor ostrine, odprtosti zaslone, kota kamere, kakovosti filma itn. Denotacija je to, kaj je fotografirano, konotacija pa, kako je fotografirano (glej Fiske 2004: 96). V drugi vrsti signifikacije se ta jasen pomen fotografije sreča še z vrsto drugih kulturnih pomenov, ki ne izvirajo iz samega znaka, ampak iz načinov, kako družba oz. neka kultura vrednoti določen znak.

Opisano lahko razširimo na vsa področja našega življenja. Na primer, ton človeškega glasu, kjer to, kako o neki stvari govorimo, pokaže na občutke v zvezi s tistim, o čemer govorimo. Tudi izbor besed, oblačil, hrane, študija itn. je izbor konotacije. To so vse subjektivne konotacije.

Velik del tega pa delimo še z drugimi člani naše kulture, te Barthes imenuje intersubjektivne konotacije, ki so veliko bolj družbene in manj osebne. Na primer konotacije pripadnosti določeni družbeni, politični, interesni, izobrazbeni skupini itn. (glej Fiske 2004: 96–97).

Konotacija je ena od treh Barthesovih načinov, kako znaki delujejo v drugi vrsti signifikacije. Drugi način je mit. Mit je zgodba, s katero kultura razloži ali razume določen vidik stvarnosti ali narave (glej Fiske 2004: 97). »Za Barthesa je mit način razmišljanja kulture o nečem, način konceptualizacije ali razumevanje tega. Barthes gleda na mit kot na verigo povezanih predstav« (Fiske 2004: 97). Torej, tradicionalni mit o Slovencih zajema predstave majhnosti, zadržanosti, prijaznosti, delavnosti, varčnosti, razgledanosti itn. V neki kulturi so miti običajni, obstajajo še pred fotografijo, zato fotografija aktivira verigo predstav, ki sestavljajo ta mit (glej Fiske 2004: 97). Npr. fotografski kliše resnega in odločnega predsednika vlade se za svoj drugovrstni pomen zanaša na to, da je ta mit o predsedniku vlade običajen v kulturi. Miti v določeni kulturi so lahko dominantni pa tudi protimiti. Ta delitev je zanimiva ravno v primeru televizije. Namreč TV-oddaje, ki se ukvarjajo z dejstvi (informativne, dokumentarne oddaje), po navadi prikazujejo bolj dominantne mite in ne toliko protimitov. Te pogosto srečujemo v filmih in ostalih fiktivnih žanrih (Fiske 2004).

Vizualni znaki v TV-poročilu lahko delujejo na vseh treh omenjenih ravneh. Slikovno gradivo lahko beremo zgolj denotativno in spremljamo, kaj je prikazano. Če smo pozorni na to, kako je neka stvar oz. nek dogodek posnet in na izbor slikovnega gradiva, je branje kompleksnejše in prehaja na raven subjektivnega. Slika v TV-poročilu pa lahko poleg prikazanega stimulira še dolg niz povezanih predstav oz. asociacij, ki so del v neki kulturi sprejetega mita.

Vizualni znak v TV-poročilu je lahko zgolj tisto, kar predstavlja, lahko pa nosi še druge, npr. kulturne pomene, in na tej drugi stopnji spremeni svojo vlogo. Postane lahko označevalec kulturnih vrednot (npr. znak nekega vojaka postane označevalec kulturnih vrednot, ki jih vojak poseblja; kulturni pomen oz. pomen vojaka v neki družbi je namreč tisto, čemur Barthes pravi mit). In prav množični mediji so tisti, ki ne samo, da mite (vizualno ali verbalno!) širijo, ampak jih tudi ustvarjajo, na novo preoblikujejo in uporabljajo v lastno korist. Tudi v TV-poročilih.

Ker pa je v poročevalstvu osrednjega pomena zgolj informacija in njena zmožnost dojetja, predpostavljam, da je prvotni namen slikovnega gradiva v TV-poročilu verna shranitev dogodka. To pomeni, da slika deluje v prid informacije, zato njeno branje ne sme biti preveč zapleteno oz. latentno. Res pa je, da je vsako branje na nek način konotativno ter da konotacija deluje na subjektivni ravni in se je zato pogosto ne zavedamo. Včasih lažje razumemo konotativne vrednote kot pa denotativna dejstva.

Vizualni mediji imajo tudi ogromno tehničnih metod za konotacije pomena: kot kamere, osvetlitev, glasba v ozadju, rez kadrov itn. Te metode so zelo pomembne in nespregljive pri obravnavi televizijskega znaka. Zato je tudi eden od poglobitnih ciljev semiotične analize ta, da nam da analitično metodo in način razmišljanja, ki naj bi nam pomagal pri razumevanju znakov v besedilu.

Po kratki seznanitvi s semiotiko in njeno ožjo panogo, vedo o vizualnem komuniciranju, sledi osrednje poglavje diplomskega dela, ki obe semiotični kategoriji, kot sem ju opredelila zgoraj, opazuje na primeru TV-poročila. Kateri znaki in kategorije znakov tvorijo besedilo, smo že ugotovili, v nadaljevanju pa bom s pomočjo analize opazovala, kako se jezikovni (verbalni) in nejezikovni (vizualni) znaki med seboj prepletajo. Iz strukture analize bo razvidno, kaj nam sporoča slika in kaj besedilo v TV-poročilu in kakšna je njuna sovisnost pri sporočanju.

3. RAZMERJA MED BESEDILOM IN SLIKO V TV-POROČILU

Kot piše Korošec (1998), je razmerje med besedilom in sliko pereče prav v publicistiki. Koreference, ki nastopajo med tema dvema znakovnima kategorijama, so mnogostranske, malo raziskane, svoj odraz pa imajo v jeziku, njegovi semantiki ter so delujoče v pragmatičnem in sporočanjanskem položaju (glej Korošec 1998: 312). To poglavje se ukvarja s temi koreferencami, glavni namen pa je ugotavljanje tipov razmerij med besedilom in sliko v TV-poročilu. Ker imajo pri tem pomembno povezovalno vlogo posebna jezikovna znamenja, v televizijskem besedilu predvsem tehnična povezovalna sredstva, se bom v obravnavi razmerij dotaknila tudi teh.

3.1 OPIS DELA IN TIP BESEDIL, ZAJETIH V VZOREC

Analiza zajema TV-poročila v osrednji informativni oddaji Dnevnik na Televiziji Slovenija. Oddaja je na sporedu vsak dan, točno ob 19. uri, in traja vključno z drugimi rubrikami (Vreme, Šport, Oglasi itn.) do pet minut pred 20. uro (osrednji del oddaje traja približno 30 minut). V ta čas ustvarjalci skladno z obliko in celostno podobo oddaje razvrstijo različna TV-poročila, TV-novice itn.

Na podlagi enomesečnega spremljanja informativne oddaje (v marcu in aprilu 2007) in analize 10 Dnevnikov je povprečna shema oddaje naslednja: na TV-Slovenija čas do začetka oddaje odšteva ura. Oddajo uvede napovednik (napoved 5 glavnih tem v oddaji, po navadi so to najpomembnejši dnevni dogodki), sledi prvi del, kjer so uvrščena tista TV-poročila in novice, ki se ukvarjajo z domačimi ključnimi dogodki dneva. V drugem delu so na vrsti poročila iz tujine oz. novice iz sveta. Sledi zadnji del oddaje, ki je bolj razvedrilne narave oz. sem so uvrščene t. i. lahke novice. Dnevnik se zaključi z napovedjo in pogledom v vsebino zadnje dnevnoinformativne oddaje na TV-Slovenija Odmevi ter pozdravom TV-voditelja.

V povprečju je v eni oddaji okrog 15 TV-poročil, izjema sta sobotna in nedeljska oddaja, kjer je poročil manj. Med vikendom je namreč oddaja krajša.

Najpogostejša oblika oz. žanr TV-poročila, največkrat uporabljen tudi v Dnevniku na TV-Slovenija, je običajno poročilo, kjer novinar poroča o aktualnih dogodkih, in sicer po pomembnostnem ali kronološkem vrstnem redu.

Običajno TV-poročilo je preprosto, tako za ustvarjalce kot gledalce, in je standardni format vseh televizijskih informativnih oddaj. Zaradi tega menim, da je tudi najprimernejši tip za opazovanje in analizo v diplomskem delu.

Poleg običajnega poročila poznamo še dva tipa TV-poročil (povzemam po knjigi Peroviča in Špele Šipek (1998), ki govorita o treh žanrih televizijskega poročila). En tip je komentatorsko poročilo, ki ima poleg poročevalske še analitično in komentatorsko vrednost. Pri komentatorskem poročilu je pomembno, da gledalci ločijo, kdaj poročevalec poroča in kdaj komentira. Najpogosteje je v komentatorskem delu v sliki novinar, ki z direktnim pogledom v kamero gledalcem pove, kaj si misli o dogodku, in jih seznanja še z drugimi dejstvi, ki niso neposredno vezana na dogodek, o katerem poroča. Drugi tip pa je t. i. reportersko poročilo, ki se po navadi uporablja za zanimive, razburljive in pomembne dogodke oz. za take, ki so sami po sebi tako močni, da je že opisovanje dovolj za dobro poročilo. Novinar je prisoten na dogodku in od tam poroča, gre za t. i. poročanje v živo. Gledalcem poskuša čim bolj verodostojno, pestro in doživeto predstaviti oz. prenesti dogajanje iz njegove okolice (Perovič in Šipek 1998).

Komentatorska in reporterska poročila so v Dnevniku redka, uporabljata se ob izrednih oz. pomembnejših priložnostih in dogodkih. Poleg omenjenih žanrov v Dnevniku spremljamo še razne tipe TV-novic (slikovne novice, novice, prebrane v kamero, grafično opremljene novice itn.), ankete, kratke izjave, reportaže, TV-intervjuje, občasno kakšen feljton itn.

Kot že omenjeno, analiza obsega 10 oddaj Dnevnika, skupaj okrog 120 običajnih TV-poročil. V tipologijo, katere merilo je prenosnik, sem vključila za primerjavo še radijsko poročilo. Tako da analiza poleg TV-poročil zajema še majhen vzorec radijskih besedil iz oddaje Radijski dnevnik, ki ga lahko poslušamo vsak dan ob 19. uri na prvem programu Radia Slovenije. Radijski dnevnik sem spremljala iste dni kot televizijski Dnevnik zaradi poročanja o istih vsebinah.

Struktura običajnega TV-poročila je sledeča: uvod v TV-poročilo prebere voditelj oz. voditeljica informativne oddaje, nato sledi novinarski prispevek. Tudi ta se začne z uvodom, ki pa je že podrobnejša razlaga dogodka. Delitev na dva dela oz. takšno strukturo uporabljam tudi v zapisu TV-poročil. Uvod TV-poročila je lahko slikovno ali grafično opremljen (na levi strani TV-voditelja oz. na desni strani z gledalčeve perspektive), ni pa nujno. Med uvodnim

branjem TV-voditelja se lahko predvaja tudi slika. V vseh novinarskih prispevkih pa ob besedilu teče slika.

Zapis TV-poročila je razdeljen v tri stolpce. V prvem je za lažjo predstavo opisano dogajanje na sliki (slikovna kulisa), sledi stolpec, ki opredeljuje govorečega oz. govorečo, v zadnjem pa je zapisano besedilo (v dobesednem navedku). Zapis radijskega poročila je podoben. V prvem stolpcu je opisana zvočna kulisa, sledi oznaka za moški ali ženski glas in besedilo v dobesednem navedku. Zapisi besedil so dobesedni. Radijska in TV-poročila sem posnela in jih nato zapisala. Besedila sem zapisala dobesedno tako, kot so bila poročana (tudi z napakami, ki so jih govorci izrekli).

Navajam še kratko pojasnilo nekaterih izrazov, ki so uporabljeni v tabelah:

1. Kader oz. posnetek je osnovna enota, s katero kamera pripoveduje; pravila za dolžino kadra ni, odvisna je od sporočilne vrednosti (glej Perovič in Šipek 1998: 25).
2. Vnanji glas (Korošec 2005) pomeni glas govorca, ki je za gledalce neviden (novinarji radi uporabljajo tuj izraz »off«).
3. Mednarodni ton je izraz za zvok okolice, posnet na trak sočasno kot slika (glej Perovič in Šipek 1998: 192).

3.2 KDO JE NOSILEC SPOROČILNOSTI V TV-POROČILU?

Kombinacija – podoba in zvok – je ustvarila prepoznavno obliko televizijske naracije (skupaj še z drugimi segmenti, kot sta npr. televizijski format, serijska oblika itn.). Njen izum je televizijo najprej videl kot vizualno atrakcijo, ki vzbuja zelo močno pozornost. Ko pa se je navdušenje nad vizualizacijo poleglo, se je podoba izravnala z zvočno kuliso in televizijo so ljudje tudi poslušali. Torej, na televiziji govorijo tako zvoki kot slike – jezikovne in nejezikovne prvine se na televiziji prepletajo.¹³

Mnogi menijo, da je sodobna digitalna gibljiva slika prevladala besedilo oz. jezik, da je slika na televiziji vse. V televizijskih študijah je slika v razmerju z besedilom običajno na prvem

¹³ Zanimiva bi bila razprava, kaj od te kombinacije je temeljno sredstvo vzdrževanja pozornosti na televiziji, ali zvok ali slika.

mestu. To pomeni, da je v ospredju obravnave slika, besedilu pa se funkcijo pripisuje glede na njegovo povezavo s sliko (tako tudi Barthes (1999) v svojih odmevnih člankih o retoriki slike, kjer govori o dveh funkcijah besedilnega sporočila glede na ikonično sporočilo).

Tudi v literaturi o televizijskem poročevalstvu je poudarjena moč (oz. premoč) gibljive slike. Čeprav se omenja sonanašanje slike in besedila, najdemo skoraj v vseh navodilih za tvorbo posameznih tipičnih vrst televizijskih besedil stavke, kot je »Dobra slika je več vredna od 1000 besed« (Perovič in Šipek 1998). Tudi v navodilih za pisanje scenarija za televizijsko poročilo (pri nas sta jih opisala in na nek način celo kanonizirala Tomaž Perovič in Špela Šipek v knjigi TV-novice) se najboljši »recept« za kvalitetno TV-poročilo glasi: prvi korak – scenarij začnemo pisati tako, da si najprej zapišemo zaporedje slik v poročilu, torej najprej zgradimo slikovni del, šele nato v strukturo vstavimo besedilni del (glej Perovič in Šipek 1998: 69–71).

Torej, slika ima v tem mediju posebno in pomembno funkcijo. Kot vemo, je nepogrešljiva tudi v televizijskih poročevalskih besedilih, saj nadomešča naslovnikovo prisotnost oz. navzočnost ob dogodku samem. Tu ima slika dokumentarno vrednost in lahko bi dejali, da spada med objektivne prvine televizijskega poročanja (s predpostavko, da je dominantna funkcija slike v TV-poročevalstvu beleženje in shranitev dogodka, saj je prisotna v informativnem besedilu).¹⁴

Tehnologija je seveda prispevala svoje, omogočila je prenos in komunikacijo s sliko. Torej, jezik že dolgo ni več edino sredstvo sporazumevanja oz. edina nujnost. Kljub temu pa ne smemo zanemariti dejstva, da igra jezik na televiziji še vedno pomembno vlogo (pomembnost besedilnega dela za smisel TV-poročila je potrdila tudi moja analiza). Najobičajnejša je še vedno komunikacija z besedami, z njimi pa se da izraziti prav vse.

Čeprav slika popolnoma verno shrani dogodek, pa kot sredstvo za informiranje o dogodku na televiziji ne zadošča (o tem se lahko prepričamo tako, da izklopimo zvok in spremljamo samo sliko; to je eden od načinov, s katerim lahko preverimo oz. ocenimo sporočilnost slike). To

¹⁴ Pri televizijski sliki pa ne smemo pozabiti na montažo in umetnost montiranja. Vsaka slika na televiziji ima vsaj dve »realnosti« – posnet slikovni material na terenu in montirana (predelana) slika v studiu. Montaža pa je že stvar subjektivnosti, in sicer tistega, ki TV-poročilo oblikuje.

potrjuje tudi moja analiza. Kot je v razmerju med sliko in besedilom v časopisnih poročevalskih besedilih ugotovil že Korošec (1998), je sama slika kot poročevalska informacija nepopolna. »Slika je torej dogodek verno shranila (tudi to pač vemo iz izkustva), a to, kar z nje lahko razberemo, je ne samo odvisno od stopnje razgledanosti vsakega posameznika /.../ , ampak je v večini primerov za informacijo sploh nepomembno. Vidimo dogodek, ne poznamo pa vsebine« (Korošec 1998: 313). Sama slika je torej kot poročevalska informacija brez prave vrednosti. Pričakovano popolnost doseže šele z besedilom oz. s pojasnilom o vsebini, pomenu slike. Pojasnilo, razlaga Korošec, je v bistvu ubeseditvev istega dogodka, le da zelo skrčena, omejena na najbistvenejše, na to, česar s slike nismo razbrali s svojim izkustvom (glej Korošec 1998: 313).¹⁵

Pri razbiranju slike si resda pomagamo z našim izkustvom (s tem očitno računajo tudi ustvarjalci TV-poročil!), vendar pa nam to v primeru TV-poročil velikokrat ni v pomoč. Predvsem zaradi še enega dejstva, v večini primerov je namreč slika v povezavi z informacijo oz. poročanim irelevantna, sliko bi prej prisodili kakšni drugi vsebini TV-poročila. Besedilno-pribesedilne povezave so v TV-poročilih pogostokrat šibke.

Na podlagi teh ugotovitev in kot bo v nadaljevanju razvidno tudi iz analize TV-poročil, je televizijsko poročevalstvo treba sprejeti kot danost, v kateri ima jezik še vedno pomembno vlogo. Resda ne edine, vendar nepogrešljivo in v mnogih primerih za smisel TV-poročila odločujočo, če ne morda celo rešilno.

Zato sem v obravnavi razmerij med besedilom in sliko v TV-poročilu v ospredje postavila besedilo kot prvi nosilec sporočilnosti. Sliko pa sem opazovala glede na besedilno sporočilo, ker menim, da pomen oz. smisel celotnega sporočila (besedilnega in slikovnega dela) še vedno nosi besedilo. Kot ugotavljam v analizi, vizualni del v TV-poročilu ni samozadosten. Že Korošec je za časopisna poročevalska besedila ugotovil, da slika, katere namen je informirati o dogodku, ne more obstajati brez besedila, to pa (če se nanaša na isti dogodek kot slika!) nujno vsebuje take znake, ki ga delajo odvisnega od slike (glej Korošec 1998: 315). Ta trditev velja tudi za TV-poročila.

¹⁵ Čeprav, kot bomo spoznali v nadaljevanju, v TV-poročilu velikokrat o besedilnem pojasnilu slike in tudi povezanosti slike z besedilom (z vsebino poročanega) ne moremo govoriti.

Slika v TV-poročilih zaznamuje še eno pomembno dejstvo. Slika je tu niz kadrov, ki kot celota ne tvorijo zgodbe. Ti kadri so kot fragmenti in so običajno izbor iz slikovne dokumentacije televizijske hiše.

3.3 TIPI RAZMERIJ MED BESEDILOM IN SLIKO V TV-POROČILU

TV-poročilo je besedilo, ki v javnem sporočanju stopa pred naslovnike kot slušno in vidno, sporočila obeh pa uresničujejo naloge televizijskega poročevalstva. Razmerja med besedilom in sliko sem opazovala na podlagi dveh tipoloških meril. Za merili razvrščanja sem postavila:

1. prenosnik in
2. sovisnost med besedilom in sliko.

3.3.1 MERILO »PRENOSNIK«

Prvo merilo uvajam kot splošno tipološko merilo delitve na radijska in televizijska poročila. Namreč, glede na obliko, v kateri pride poročilo k naslovniku, se ponujata najprej dva tipa poročil:

1. slušna (v ta tip spadajo radijska poročila z zvočno kuliso) in
2. vidno-slušna (sem uvrščamo televizijska poročila s slikovno in zvočno kuliso).

Ta delitev je zasnovana na značilnostih prenosnika oz. v katerem od prenosnikov je poročilo ubesedeno. Radijska poročila sprejemamo prek slušnega prenosnika, TV-poročila pa zajemajo tudi eno od Peirceovih semiotičnih kategorij, tj. sliko.

Delitev sicer na prvi pogled kaže na očitne razlike med radijskim in televizijskim poročilom. V diplomskem delu pa jo izpostavljam zato, ker lahko na podlagi te tipologije primerjamo stopnjo informativnosti radijskega poročila, ki za poročanje uporablja samo zvok (oz. zvočno kuliso), s televizijskim poročilom, ki ima na razpolago oba prenosnika (zvočno in slikovno kuliso). Poglejmo si na primerih (glej tabelo 3.3.1.1, 3.3.1.2, 3.3.1.3, 3.3.1.4, 3.3.1.5 in 3.3.1.6).

Tabela 3.3.1.1: Radijsko poročilo.

ZVOČNA KULISA	GLAS	BESEDILO
Po uvodni glasbeni špici in napovedi Radijskega dnevnika neposredno glas voditeljice.	♀	<i>Lepo pozdravljeni. Povezovanja med Vzajemno in Adriaticom-Slovenico ne bo. Obe skupščini, sklicani za 10. in 14. maj, bosta odpovedani. Takšno sporočilo sta poslali obe zavarovalni družbi danes popoldne, potem ko sta ocenili, da je odredba Agencije za zavarovalni nadzor za koprsko družbo sicer nepričakovana, za Vzajemno pa nezakonita, pa vendar za obe obvezujoča. A sodeč po izjavah vpletenih, je s tem zaustavljen le prvi korak pri preoblikovanju Vzajemne. Helena Lovinčič.</i>
Glas novinarke radijskega prispevka.	♀	<i>Prvi so javnosti sporočili, da je nadaljnje povezovanje glede na odredbo Agencije za zavarovalni nadzor nemogoče, iz Adriatica-Slovenice. Zato je uprava sklenila preklicati skupščino, sklicano za 15. maj. Nato je odločitev o preklicu skupščine, ki bo objavljen v uradnem listu, sporočila tudi Vzajemna. Ker pa odredbo agencije ocenjujejo kot nezakonito, se bodo najprej pritožili na senat agencije. Predsednik uprave Vzajemne, Marko Jaklič.</i>
Jakličeva izjava, posneta na terenu.	♂	<i>Ne pričakujemo kakšne drugačne odločitve, kajti vemo, da do sedaj je agencija sprejela že vrsto čudnih odločitev v škodo zavarovancev, tako da verjetno bomo na koncu spet končali na sodišču.</i>
Novinarka prispevka.	♀	<i>O tem, kako naprej, še ni želel govoriti. Glede pričakovanega zakona, ki ga pripravlja ministrstvo za zdravje o preoblikovanju Vzajemne, pa ...</i>

Jakličeva izjava.	♂	<i>Lahko pričakujemo zakon, ki bo šel v smeri poddržavljenja in predvsem v smeri odvzema lastnine 900.000 zavarovancem, seveda proti čemur se bomo borili.</i>
Novinarka.	♀	<i>Odločitev Vzajemne o preklicu skupščine je bila pričakovana, je povedal direktor Agencije za zavarovalni nadzor dr. Mihael Perman, ki pa je poudaril, da agencija ne nasprotuje preoblikovanju ali povezovanju ...</i>
Permanova izjava.	♂	<i>Nasprotuje pa načinu povezovanja in to je s svojo odredbo tudi izrekla. Jaz mislim, da se bo proces preoblikovanja še nadaljeval.</i>
Novinarka.	♀	<i>In v katero smer naj bi šel?</i>
Permanova izjava.	♂	<i>Glede na to, da, kot razumem, Adriatic-Slovenica ne želi nadaljevati procesa združevanja, bo najbrž Vzajemna poskušala, da se sama pretvori v delniško družbo.</i>
Novinarka.	♀	<i>Da s poskusi preoblikovanja še ni konec, so prepričani tudi na vseslovenskem združenju malih delničarjev. Predsednik Kristjan Verbič, ki poziva člane, da vrnejo združenju obrazce za pooblastila ...</i>
Izjava Verbiča.	♂	<i>Nenazadnje pa bodo verjetno tudi s strani uprave Vzajemne še kakšne dodatne aktivnosti in poskusi, ki bi v smislu morebitne skupščine seveda pomenili to, da se bomo tudi v tem primeru angažirali tako kot doslej, v smeri izboljšanja pogojev zavarovancev.</i>
Novinarka.	♀	<i>Sicer pa sta zdaj na vrsti najprej oba zakona, že vložen Jelinčičev ter vladni, ki je v koalicijskem in medresorskem usklajevanju, v državnem zboru pa naj bi ga obravnavali na majskem zasedanju.</i>

Vir: Radijski dnevnik, 20. 4. 2007.

Tabela 3.3.1.2: TV-poročilo o istem dogodku.

SLIKOVNA KULISA (opis dogajanja na sliki)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
<p>Uvod v TV-poročilo: Televizijski voditelj bere v kamero, uvod v običajno TV-poročilo je slikovno in grafično opremljen: fotografija stavbe Vzajemne in napis na vhodu Vzajemna, naslov prispevka Preoblikovanja ne bo.</p> <p>Novinarski prispevek: Med poročanjem novinarka gledamo sliko (po vrstnem redu kadrov): prihod predsednika uprave Jakliča iz stavbe Vzajemne, pozdravi in se rokuje z novinarko, v roki ima papirje oz. neko dokumentacijo; posnetki zunanosti stavbe Vzajemne, posnetek napisa Vzajemna; mimo oken zavarovalniških prostorov se sprehodi mlada družina z otroškim vozičkom (na oknih so zalepljeni plakati zavarovalnice); bližnji posnetek teh plakatov. Spodaj na sliki pripis: Iz Ljubljane Aleksandra Saksida, snemalec Sašo Grmek.</p> <p>Na sliki predsednik uprave Vzajemne Marko Jaklič, ki odgovarja v kamero (okoli vratu ima obesek z napisi Vzajemna). Spodaj na sliki pripis njegovega imena in priimka ter funkcije.</p>	<p>Televizijski voditelj:</p> <p>Novinarka (vnanji glas):</p> <p>Marko Jaklič:</p>	<p><i>In zdaj novica za 900.000 zavarovancev Vzajemne. Skupščine Vzajemne, sklicane za 10. maja v Laškem, ne bo. Nadzorni svet te zdravstvene zavarovalnice se je namreč strinjal z odločitvijo uprave o preklicu skupščine, ker je zahtevala Agencija za zavarovalni nadzor. Kot je znano, naj bi na skupščini odločali o povezovanju Vzajemne z Adriaticom-Slovenico. Tudi ta zavarovalnica je danes preklicala svojo skupščino.</i></p> <p><i>Člani nadzornega sveta so torej menili, da je najbolje skupščino odpovedati, hkrati pa so podvomili o pravilnosti in zakonitosti odredbe nadzornika, ki je povezovanje Vzajemne ustavila.</i></p> <p><i>Nadzorni svet je podprl predlog uprave, hkrati pa naložil upravi Vzajemne, da proti odločbi oz. odredbi Agencije za zavarovalni nadzor sproži vsa ustrezna pravna sredstva, kajti tudi nadzornemu svetu se zdi zelo nenavadno, da se 900.000 ljudem, lastnikom Vzajemne, prepreči razprava in odločanje o prihodnosti Vzajemne.</i></p>

<p>Med poročanjem novinarke spremljamo sliko: zunanost stavbe Vzajemne, napis Vzajemna, oglasne zastavice z zavarovalniškim imenom; odpiranje in zapiranje drsnih vhodnih vrat v zavarovalnico; posnetek zunanosti stavbe Adriatic-Slovenica z druge strani ceste, na sliki tudi promet na cesti ob stavbi; »jumbo« plakat Adriatic-Slovenice in oglasne zastavice; bližnji posnetek sporočila za novinarje in medije, v okvirčku nad posnetkom sporočila je izpostavljen del objavljenega besedila o zavrnitvi preoblikovanja; zunanost stavbe Vzajemne, napis Vzajemna.</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>Vodstvu Vzajemne in zavarovalnice Adriatic-Slovenice sta postopke povezovanja začeli lani oktobra. Nedavno sta določili tudi menjalno razmerje, to je 1 proti 3. Drugo največjo zavarovalnico pri nas Adriatic-Slovenico je odredba agencije presenetila, vendar jo bo spoštovala, piše v sporočilu za javnost. Uprava meni, da je nadaljnje povezovanje nemogoče. Tako je upravi Vzajemne že drugič spodletel projekt lastninjenja te neprofitne zdravstvene zavarovalnice.</i></p>
<p>Na sredini ekrana fotografija stavbe Vzajemne (zamrznjena slika), na desni strani ekrana fotografija Dušana Kidriča Umarja in pripis: Po telefonu Dušan Kidrič Umar. Sledi ponovno posnetek stavbe Vzajemne in napisa Vzajemna; posnetek table v zavarovalnici, ki obvešča obiskovalce, v katerem nadstropju je določen sektor, služba, sejna soba itn.</p>	<p>Dušan Kidrič Umar:</p>	<p><i>Za oba dva poskusa je bilo vloženo ogromno denarja, in to denarja zavarovancev. To je napravila uprava. Jaz mislim, da bi bil zdaj čas, da bi nadzorni svet presodil o upravi in njenih potezah da svoje mnenje, in to bi moralo biti, po mojem mnenju, negativno.</i></p>
<p>Med poročanjem na sliki posnetki letakov in prospektov Vzajemne.</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>Vzajemna vsako leto zbere 220 milijonov evrov premij. In kakšni so zdaj načrti uprave?</i></p>
<p>Predsednik uprave Vzajemne Jaklič, ki odgovarja v kamero. Spodaj na sliki pripis imena in priimka ter funkcije.</p>	<p>Marko Jaklič:</p>	<p><i>Vzajemna si bo še vedno prizadevala, da bo imela možnost razvoja tudi na druga področja, se pravi, ali s povezovanjem ali s preoblikovanjem, kajti v nasprotnem primeru je njen razvoj upočasnen.</i></p>
<p>Posnetek preproge z napisom Vzajemna, Jaz zate, ti zame. Po njej se sprehajajo ljudje (vidimo samo njihove noge).</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>Sicer pa še čakajo na podrobne nasvete pravnikov in obljublajo, da bodo zavarovali interese zavarovancev.</i></p>

Vir: Dnevnik, 20. 4. 2007.

Radijsko in televizijsko poročilo poročata o istem dogodku, vsako na svoj način in na podlagi različnih dejavnikov, ki so vplivali na snovalca (novinarja), ko je načrtoval in oblikoval besedilo. Odločilen dejavnik tako pri tvorcu kot poslušalcu oz. gledalcu poročila pa je medij, prek katerega je sporočilo poslano. Radijsko poročilo, kot že rečeno, uporablja za sporočanje samo zvok. Na poslušalca se obrača izključno z govorom. V radijskem poročilu so besede edini predmet sklicevanja na naše izkustvo. Zato je zelo pomembno, da izbrane besedilne prvine gradijo smisel poročevalskega besedila in stremijo h končnemu sporočanjškemu cilju, ta je visoka informativnost radijskega besedila, pa čeprav samo po zvočnem kanalu in z najmanjšimi možnostmi pribesedilnosti (poleg glasov še glasbeni vložki, npr. uvodna glasbena špica, in morda kakšni šumi, ponavadi v izjavah, posnetih na terenu). Radijsko poročilo o neuspešnem poskusu povezovanja dveh slovenskih zavarovalnic je razumljivo, vsebinsko koherentno in učinkovito izpolnjuje svoj namen sporočanja.

V televizijskem poročilu pa isti dogodek spremljamo še vizualno. Smisel primerjave teh dveh poročil se pokaže ravno v tem segmentu. Namreč, slika glede na besedilo v TV-poročilu ne prinaša dodatne informativnosti. To pa zato, ker se večina posnetkov ne nanaša na dogodek oz. vsebino, o kateri poroča besedilo, ampak zgolj zapolnjujejo možnost vidnega kanala. Posnetki zunanosti zavarovalniških stavb, njihovih reklamnih napisov, vhodnih vrat zavarovalnice, preproge in nog obiskovalcev itn (glej tabelo 3.3.1.2). so za informacijo o neuspelem poskusu združevanja in odpovedi obeh skupščin nepomembni. Tudi z našim izkustvom in vedenjem si pri branju slike ne moremo pomagati, saj nas naštetih posnetki nikakor ne privedejo do prave vsebine TV-poročila (če odmislimo grafična povezovalna sredstva med besedilom in sliko, ki so v takih slikovno ponesrečenih TV-poročilih edino pomagalo oz. vodilo do pravilnega sklepanja).

O učinkoviti oz. neučinkoviti pribesedilnosti TV-poročila razpravljam v drugi tipološki delitvi. Namen te tipologije je dokaz in potrditev mojega sklepanja, da ima marsikatero radijsko poročilo v primerjavi s televizijskim, ki ima možnost vizualizacije, torej po logičnem sklepanju veliko prednost pred slušnim medijem, višjo stopnjo informativnosti. Slušni prenosnik je v primerjavi z vidno-slušnim za sporočilnost prej prednost kot pomanjkljivost, kajti potreben je previden izbor jezikovnih sredstev oz. besed in njihova povezanost v besedilo, ki ga omejujejo tudi žanrske konvencije. Včasih se prednost določenega medija (v našem primeru možnost poročanja s sliko) lahko sprevrže v slabost. Le slepo verjetje v

premoč slike lahko z nepazljivo izbranim slikovnim gradivom zabriše sporočilnost celotnega besedila (neuspešen slikovni del lahko zabriše sporočilnost besedilnega dela v TV-poročilu).

Za opazovanje poročil na podlagi prenosnika je zanimiv tudi naslednji primer. Gre za TV-poročilo ob svetovnem dnevu Zemlje. Zanimivo je tudi zato, ker se ob spremljanju poročila pojavljajo dvomi o ustreznosti in načinu poročanja ter dvomi o konvencijah in mejah izbranega žanra za poročanje o takem tipu dogodka (npr. dolžina TV-poročila, njegova struktura, namen in informativnost besedila itn.). Najprej navajam TV-poročilo, nato sledi radijsko o istem dogodku.

Tabela 3.3.1.3: TV-poročilo.

SLIKOVNA KULISA (opis dogajanja na sliki)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
<p>Uvod v TV-poročilo: Televizijski voditelj bere v kamero, uvod v prvo običajno TV-poročilo ni grafično opremljen. Ko omeni predsednika države, voditelja na ekranu prekrije slika: posnetek lipe, predsednika in zbranih ljudi na dogodku; predsednik z lopato sadi drevo, okrog njega ljudje in mediji.</p>	Televizijski voditelj:	<i>Lepo pozdravljeni. Današnji krasen, sončen dan so zaznamovale številne prireditve ob svetovnem dnevu Zemlje. O tem, kaj lahko storimo za naš vse bolj onesnaženi planet, bomo govorili v nadaljevanju oddaje. Predsednik države Janez Drnovšek pa je na gradu Bogenšperk blizu Šmartna pri Litiji ob končanju projekta Gibanja za pravičnost in razvoj, Darilo zemlji, posadil drevo, na aktualna vprašanja pa ni želel odgovarjati.</i>
<p>Slika teče naprej in odpira novinarski prispevek. Gledamo (en kader): predsednika, ki hodi po parkirišču, sledijo mu novinarji in snemalci. Novinar prispevka (na sliki ga ne vidimo v obraz) sprašuje. Spodaj na sliki pripis: Iz Šmartna pri Litiji Vladimir Vodušek, snemalec Janko Špunt.</p>	Novinar:	<i>Gospod predsednik, vas lahko prosim za eno kratko izjavo. Kako komentirate odvzem pristojnosti?</i>
<p>Na sliki predsednik, obrnjen k novinarjem, odgovarja. Spodaj na sliki pripis: Janez Drnovšek, predsednik države.</p>	Predsednik:	<i>Dober dan vsem skupaj, želim. Uživajte v naravi, izjav pa ne mislim dajati.</i>

Novinar Vodušek, ki kaže kameri hrbet, sprašuje dalje. Predsednik se premika naprej, kot da bi se hotel izogniti novinarjem.	Novinar:	<i>Kako pa komentirate zadnji odvzem pristojnosti in potem vrnitev pristojnosti?</i>
Med novinarji je tudi novinarka druge televizijske hiše (POP TV). Predsedniku postavi vprašanje. Na sliki gneča novinarjev, predsednik je »ujet« v množici.	Novinarka:	<i>Ste si premislili v bistvu, da vam potem niso odvzeli ...</i>
Slika teče neprekinjeno dalje. Spremljamo predsednika, ki se ne ozira na novinarje in koraka naprej. Novinarji še naprej poskušajo z vprašanji.	Predsednik:	<i>Uživajte, uživajte v naravi.</i>
Na sliki Vodušek in ostali.	Novinar:	<i>A vi uživate?</i>
Predsednik se ustavi, se obrne k novinarju Vodušku, ga pogleda in mu odgovori.	Predsednik:	<i>Bom, če mi boste dali mir, bom.</i>
Ista slika teče dalje. Predsednik hodi naprej, novinarji mu sledijo.	Novinar:	<i>Zakaj pa nočete komentirati teh zadnjih potez?</i>
Predsednik odgovarja.	Predsednik:	<i>Sva se slišala, sva ne?</i>
Isti kader še naprej.	Novinar:	<i>Če vas lahko vprašamo, zakaj nočete komentirati tega?</i>
	Predsednik:	<i>Sem vam že dvakrat povedal, vam povem še tretjič, ne dajem izjav.</i>
Sprememba kadra. Predsednik in novinarji so pri stojnici z živili. Vodušek vpraša predsednika.	Novinar:	<i>Gospod Drnovšek, zakaj ste tako slabe volje zadnje čase?</i>
Predsednik mu sredi vsega dogajanja odgovori.	Predsednik:	<i>Jaz sem odlične volje.</i>
Predsednik pred ekološko stojnico, prodajalka mu ponudi košček sira, predsednik ga z zamahom roke zavrne; posnetek dogajanja ob gradu, vidimo ljudi, stojnice; predsednik se na odru rokuje z glasbenikom, mlada napovedovalka govori v mikrofoni.	Novinar (vnanji glas):	<i>Več časa si je v nadaljevanju predsednik Drnovšek vzel za ogled stojnice ekološke hrane in nato nagovoril prisotne ob dnevu Zemlje. Ob tej priložnosti je opozoril na uničevalen odnos do Zemlje in zgrešene politične in ekonomske vzorce. Podprl pa je tudi akcijo gibanja, ki po Sloveniji</i>

<p>Predsednik Drnovšek na odru, govori v mikrofoni. Spodaj na sliki pripis: Janez Drnovšek, predsednik države.</p>	<p>Predsednik:</p>	<p>sadi drevesa.</p> <p><i>Moramo ustaviti takšno brezglavo tekmo, brezglavo dirko za dobičkom, požrešnost, sebičnost, se vrniti k naravi, začeti vračati naravi tisto, kar smo ji vzeli. Zato je tudi akcija, ki jo je organiziralo Gibanje za pravičnost in razvoj zelo primerna, sajenje dreves po Sloveniji.</i></p>
<p>Predsednik se sprehodi čez park, za in pred njim v vrsti ljudje, predsednik se med hojo rokuje z nekim novinarjem; predsednik sadi drevo, okrog njega so zbrani ljudje, ki opazujejo dogodek.</p>	<p>Novinar (vnanji glas):</p>	<p><i>V parku bogenšperskega gradu je predsednik Drnovšek skupaj z ostalimi člani gibanja posadil lipo.</i></p>
<p>Predsednik sadi drevo, lopato poda drugemu, najverjetneje članu gibanja; posnetek krošnje mlade lipe.</p>	<p>Novinar (vnanji glas):</p>	<p><i>V upanju, da si bo glede izjav premislil, smo pristali na kompromis, ki ga je ponudil predsednik Drnovšek, da mikrofoni zamenjamo z lopato.</i></p>
<p>Na sliki gledamo lopate in zemljo. V tem delu prispevka sprašuje tudi novinarka POP TV-ja.</p>	<p>Novinarka:</p>	<p><i>To vam pa dobro gre, ne?</i></p>
<p>Predsednik ji odgovori, medtem v ospredju gledamo nekega moškega, ki sadi drevo.</p>	<p>Predsednik:</p>	<p><i>Kar v redu, ne (smeh). Boste še vi poskusili?</i></p>
<p>Predsednik dregne ob ramo moškega, ki sadi, mu vzame lopato in jo poda novinarju Vodušku. V zameno za lopato novinarju pridrži mikrofoni. Vodušek svoj novinarski blok poda moškemu, ki je pred njim sadil.</p>	<p>Novinarka:</p> <p>Predsednik:</p>	<p>(Sme.)</p> <p><i>Ja kar, ha. Gospod, gospod, Vodušek bi rad z lopato ovrget. Bom jaz prijel mikrofoni, evo tako.</i></p>
<p>Ljudje vzklikajo in ploskajo, ploska tudi predsednik.</p>	<p>Mednarodni ton (po izjavi prisotni vzklikajo »Bravo, bravo!« in</p>	

<p>Spremljamo Voduška, ki sadi drevo.</p>	<p>ploskajo).</p> <p>Predsednik:</p>	<p><i>Dejmo, gremo.</i></p>
<p>Medtem ko Vodušek sadi, novinarka POP TV-ja ogovori predsednika.</p>	<p>Novinarka:</p>	<p><i>Sedma sila vam tako pomaga, vi pa nič nočete povedati?</i></p>
<p>Predsednik zamahne z roko v odgovor. Ljudje se zabavajo, spremljajo dogajanje. Ponovno posnetek krošnje mlade lipe, v ozadju sonce in sončni žarki.</p>	<p>Predsednik:</p>	<p><i>To je to, saj boste vi tudi.</i></p>
<p>Slika neprekinjeno teče dalje. Vidimo novinarko, ki komentira Voduškovo delo.</p>	<p>Mednarodni ton, ves čas tega dela prispevka.</p> <p>Novinarka:</p>	<p><i>Evo, Vlado je vse zakopal.</i></p>
<p>Isti kader še naprej.</p>	<p>Predsednik:</p>	<p><i>No bravo, bravo.</i></p>
<p>Moški Vodušku vrne blok. Predsednik pa mu še ne želi vrniti mikrofona. Postavi se v vlogo novinarja. Vidimo, da se ob tem zabava.</p>	<p>Novinarka:</p> <p>Predsednik:</p>	<p><i>Bravo, Vlado.</i></p> <p><i>Zdaj pa še izjavo. Kakšne občutke imate?</i></p>
<p>Vodušek mu z lopato v roki odgovarja. Vrne lopato in želi prijeti nazaj za mikrofona.</p>	<p>Novinar:</p>	<p><i>Dobro (smeh). Eno delo smo naredili, ne, v bistvu zdaj samo še drugo nas čaka, to novinarsko. (smeh).</i></p>
<p>Ista slika.</p>	<p>Predsednik:</p>	<p><i>Bravo, bravo, to ste dobro naredili ...</i></p>
<p>Na sliki ljudje, ki spremljajo dogajanje, vidimo snemalce. Vodušek postavi predsedniku vprašanje. Poleg Voduška je tudi novinarka POP TV-ja.</p>	<p>Novinar:</p>	<p><i>Vas skrbi, da bi vam še odvzemali pristojnosti, vas skrbi?</i></p>
<p>Predsednik vedro odgovarja na Voduškovo vprašanje (in v</p>	<p>Predsednik:</p>	<p><i>A, sploh me nič ne skrbi. Veste v svoji knjigi imam poglavje o skrbi,</i></p>

mikrofone ostalih medijev). Vidimo, da je dobre volje, na koncu plane v smeh.		<i>kako se rešiti skrbi in strahov, morate prebrati (smeh).</i>
---	--	---

Vir: Dnevnik, 22. 4. 2007.

Tabela 3.3.1.4: Radijsko poročilo o istem dogodku.

ZVOČNA KULISA	GLAS	BESEDILO
Po napovedniku z glasbeno spremljavo neposredno glas novinarka radijskega prispevka.	♀	<i>Ob današnjem dnevu Zemlje je Gibanje za pravičnost in razvoj pripravilo zaključno prireditve projekta, v katerem so na štiridesetih različnih krajih v Sloveniji posadili dvesto dreves na gradu Bogenšperk nad Šmartnem pri Litiji. Prireditve se je kot predsednik države udeležil tudi doktor Janez Drnovšek, ki pa na vprašanja novinarjev ni bil pripravljen odgovarjati, čeprav nam je prijazno zaželel lep in sončen dan. Tak je tudi bil, saj se je Bogenšperk kopal v soncu. Ostali pa smo brez njegovih odgovorov oz. komentarja na poskus pravosodnega ministra dr. Lovra Šturma za omejitev predsednikovih pristojnosti pri predlaganju kandidatov za sodnike mednarodnih sodišč in umiku takega zakonskega predloga, brez izjave pa tudi glede predloga za novega guvernerja. Je pa predsednik države dr. Janez Drnovšek v parku ob gradu ob današnjem dnevu Zemlje zasadil lipovec. Iz Bogenšperka Karmen Štrancar Rajavec.</i>

Vir: Radijski dnevnik, 22. 4. 2007.

Iz televizijskega in radijskega poročila izvemo, da je 22. april svetovni dan Zemlje in da se je na ta dan zaključila akcija sajenja dreves, ki jo je organiziralo Gibanje za pravičnost. Prireditve se je udeležil tudi predsednik države, ki je akcijo podprl. Kot lahko razberemo iz TV-poročila, pa namen prispevka ni seznanitev naslovnikov z dogodkom, ampak bolj

priložnost za srečanje s predsednikom in poskus tvorca prispevka, da od predsednika dobi nekaj odgovorov na pomembna aktualna vprašanja (komentar na poskus odvzema pristojnosti predsedniku države). Namen TV-poročila je torej prikrit (pod krinko drugega dogodka), hkrati pa poskuša tvorec besedila združiti dva dogodka (dve različni informaciji) v eno TV-poročilo.

TV-poročilo je v primerjavi z radijskim na prvi pogled obsežnejše in informativno pestrejše. Informativnost, tako se zdi, mu povečuje slika. Pribesedilnost je v poročilu velika, ampak to, kar z nje lahko razberemo, je kot poročevalska informacija brez prave vrednosti. Mnogi sicer lahko oporekajo, da ravno slikovno gradivo nudi informacije, ki z besedami niso povedane (npr. izraz na obrazu predsednika, kretnje in mimika, ki jih uporabljajo udeleženci v poročilu, možnost videnja kraja in časa dogodka (sončen dan) itn.). Nekateri teoretiki (semiotiki) trdijo, da je slika v primerjavi z besedami nepopisljivo in neizrekljivo bogatejša (o tem razpravlja tudi Barthes (1999)). S to trditvijo se v določenih primerih strinjam (npr. v oglaševanju). V diplomskem delu pa se ukvarjam s TV-poročilom, katerega namen je obveščanje o dogodku, zato menim, da mora tudi slikovno gradivo služiti temu cilju.

V primerjavi poročil je televizijsko res slikovito, vendar ta slikovitost ne pripomore k večji informativnosti besedila. To TV-poročilo je po stopnji informativnosti enako radijskemu. Poročilo o dogodku na radiu je kljub odsotnosti slike razumljivejše, bolj jedrnato in nenazadnje objektivnejše (objektivnost oz. resnicoljubnost je pomemben kriterij v poročevalstvu, ta pa je v tem TV-poročilu vprašljiva!), namen sporočila je jasen.

Tudi v naslednji primerjavi se potrjuje dejstvo, da bi TV-poročila z neinformativnim slikovnim gradivom lahko le poslušali. Po enotedenskem istočasnem spremljanju oddaj Dnevnik in Radijski dnevnik ter po primerjavah obeh tipov poročil glede na prenosnik se je to dejstvo večkrat potrdilo. Kljub temu pa nobena raziskava ne sme biti enostranska, pozabiti ne sme na izjeme. Izjema, kjer je stopnja informativnosti v radijskem poročilu v primerjavi s televizijskim nižja, je naslednji primer.

Tabela 3.3.1.5: Radijsko poročilo.

ZVOČNA KULISA	GLAS	BESEDILO
Po premoru med poročiloma neposredno glas radijskega voditelja brez glasbe in šumov.	♂	<i>Solinarski praznik je posvečen piranskemu zavetniku Sv. Juriju in skuša obuditi starodavne običaje. Letošnje dogajanje je strnjeno na ta konec tedna, vrhunec praznika pa bo jutrišnji odhod solinarske družine v soline. Dogajanje povzema Karin Sabadin.</i>
Zamenjava govorca, glas novinarke prispevka.	♀	<i>Etnološka tržnica na pomolu, kjer se predstavljajo društva in posamezniki, je bila v glavnem v znamenju solin in solinarskega življenja. Umetnica s Švedskega A. S. /popravek avtorice naloge/ je iz posebne mase skupaj z otroki ustvarjala spominske okraske.</i>
Med izjavo slišimo glasove in šume s tržnice oz. prizorišča dogajanja (izjava je bila posneta na terenu).	♀	<i>Tam delamo malo kruha ali kakor hoče ne in /.../ otroci me razumeli kako gre sa sol, kakšne kako delajo ta sol, ne?</i>
Zamenjava govorca (po nekaj sekundnem premoru).	♀	<i>Nekaj posebnega so solinarski cokli ali taperini. Vajeni smo jih naravne barve. Člani kreativne skupine Me ne zanima so jih odeli v številne barvne kombinacije in motive. Ingrid Knez.</i>
Med izjavo slišimo v ozadju glasove in šume s tržnice (izjava s terena).	♀	<i>Nekaj drugačnega narediti, taperine narediti bolj zanimive, ne, s kreativnostjo in domišljijo otrok.</i>
Menjava govorca.	♀	<i>Ta je moja druga.</i>
Med pogovorom šumi s tržnice.	♀	<i>Kako ga boš narisala?</i>
	♀	<i>Zvezdice, rožice.</i>
Poročanje novinarke je brez šumov.	♀	<i>Nam je razložila zgovorna Vita. Solinarska družina se je pripravila na odhod v soline. Norma Doljak.</i>

Izjava s terena.	♀	<i>Za preživeti celo poletje delavno so prinesli vse stvari, kar so rabili za kuhati, za delati in za živila, za jesti. V glavnem potem so bili tam, dokler vreme je dovolilo.</i>
Novinarka.	♀	<i>Med obiskovalci je bilo veliko domačinov, italijanskih turistov, pogovarjali pa smo se s Heidi Pavlič iz Avstralije.</i>
Izjava s terena.	♀	<i>Mene je zelo všeč, prav dobro se čutim tukaj okoli vas in me prav zanima vse tisto stvari tukaj.</i>
Novinarka.	♀	<i>Solinarski praznik tako ostaja pomembna popestritev turistične ponudbe bližajočih se praznikov.</i>

Vir: Radijski dnevnik, 21. 4. 2007.

Tabela 3.3.1.6: TV-poročilo o istem dogodku.

SLIKOVNA KULISA (opis dogajanja na sliki)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
<p>Uvod v TV-poročilo: Televizijski voditelj bere v kamero, uvod v običajno TV-poročilo je slikovno in grafično opremljen: fotografija solin, naslov prispevka Solinarski praznik.</p> <p>Novinarski prispevek: Med poročanjem novinarka gledamo sliko (po vrstnem redu kadrov): tržnica na eni od piranskih ulic, na tržnici so stojnice in obiskovalci; bližnji posnetek ene od stojnic s ponudbo, prodajalec nosi tipičen moški solinarski klobuk, ob njem stoji otrok, pri stojnici je kupec; posnetek stojnice, kjer ustvarjajo otroci; več primerov solinarskih cokel; ženska, ki na stojnici slika na cokle, ob njej dva otroka.</p>	<p>Televizijski voditelj:</p> <p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>V Piranu pa ta konec tedna poteka solinarski praznik. S prireditvijo, ki so jo posvetili mestnemu zavetniku Sv. Juriju, želijo obuditi predvsem starodavne običaje.</i></p> <p><i>Etnološka tržnica na pomolu, kjer se predstavljajo društva in posamezniki, je bila v glavnem v znamenju solin in solinarskega življenja. Nekaj posebnega so solinarski cokli ali taperini, ki so dobili novo preobleko.</i></p>

<p>Spodaj na sliki pripis: Iz Pirana Karin Sabadin, snemalec Bojan Hlastec in Dokumentacija TVS.</p>		
<p>Na sliki Ingrid Knez, ki odgovarja v kamero. Spodaj na sliki pripis njenega imena in priimka ter funkcije (Ustvarjalna skupina Menezanima). Ko omeni otroke, posnetek otroka, ki slika na coklo.</p>	<p>Ingrid Knez:</p>	<p><i>Nekaj drugačnega narediti, taperine narediti bolj zanimive, ne, s kreativnostjo in domišljijo otrok.</i></p>
<p>Posnetek stojnice, kjer ustvarjajo otroci. Na sliki tri deklince, Vita (pripis imena na sliki) odgovarja novinarki v mikrofon.</p>	<p>Vita:</p>	<p><i>Ta je moja druga.</i></p>
<p>Novinarke ne vidimo, gledamo Vito, ki ustvarja.</p>	<p>Novinarka:</p>	<p><i>Kaj boš naredila?</i></p>
<p>Vita, ki slika na coklo.</p>	<p>Vita:</p>	<p><i>Zvezdice, rožice.</i></p>
<p>Mimohod solinarske družine.</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>Solinarska družina se je pripravila na jutrišnji odhod v soline.</i></p>
<p>Norma Doljak, ki odgovarja v kamero. Oblečena je v tipična solinarska oblačila z ženskim solinarskim slamnikom. Spodaj na sliki pripis: Norma Doljak. Ko omeni soline, gledamo: posnetek solin iz zraka; bližnji posnetek kupa soli v bazenu; delavci, ki nalagajo sol na vagone na tračnicah; posnetek dveh kupov soli v bazenu, ob bazenu par solinarskih cokel; posnetek solin.</p>	<p>Norma Doljak:</p>	<p><i>So si doma vzeli vse stvari, ki so jih uporabljali za preživeti celo poletje delavno. Seveda v soline so prinesli vse stvari, ki so jih rabili za kuhati, delati, za živila, za jesti in v glavnem potem so bili tam, dokler vreme je dovolilo.</i></p>
<p>Heidi Pavlič iz Avstrije (pripis na sliki) daje izjavo novinarki (v slovenščini).</p>	<p>Heidi Pavlič:</p>	<p><i>Mene je zelo všeč, prav dobro se čutim tukaj okoli vas in me prav zanima vse tisto stvari tukaj.</i></p>
<p>Stojnica, kjer ustvarjajo otroci, ob njej ženska v tipičnem solinarskem oblačilu; tržnica na pomolu.</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>Solinarski praznik tako ostaja glavna popestritev turistične ponudbe bližajočih se praznikov.</i></p>

Vir: Dnevnik, 21. 4. 2007.

Poročili opisujeta dogajanje na tradicionalnem solinarskem prazniku v Piranu. Obe imata reportažne prvine, način razvijanja teme v reportaži pa je opisovanje. Ker sta poročili izrazito opisni, je TV-poročilo v primerjavi z radijskim v prednosti. Opise v TV-poročilu dela prepričljivejše slikovno gradivo. Ko novinarka TV-prispevka omenja solinarske cokle in njihovo novo preobleko, jih na sliki sočasno lahko tudi vidimo (glej tabelo 3.3.1.6). Enako velja za kratek pogovor med deklico, ki slika na cokle, in novinarko, kjer je slika dovolj informativna, da ta del prispevka ne potrebuje ubeseditve oz. dodatnega pojasnila (vidimo, kaj deklica počne in na kakšen predmet slika). Tudi mimohod solinarske družine v tradicionalnih oblekah in opis solinarskega življenja v izjavi dobi pravi pomen šele s sliko itn. Opisane stvari v TV-poročilu dobijo s sliko konkretno podobo.

Drugače je v radijskem poročilu, kjer je tvorec besedila poskušal opisati oz. povzeti dogajanje na piranskem pomolu, vendar nekoliko manj uspešno. Poročilo sicer skuša biti slikovito (k slikovitosti veliko pripomore zvočna kulisa, tj. glasovi in šumi s terena), vsebuje veliko izjav udeležencev dogodka, ampak v primerjavi s TV-poročilom izgublja na informativnosti. Prvič, zaradi očitnega dejstva, ki ga imenujem kar zunanji dejavnik, to je novinarsko delo. Avtorica obeh prispevkov je ista novinarka. Dogodek je hkrati poročala za dva medija, za nacionalno televizijo in radio. Poročili sta po vsebini enaki, vsebujeta iste izjave, vendar s pomembno razliko, eno je slikovno opremljeno, drugo ne. Radijsko poročilo spominja na strukturo televizijskega, samo brez slike. V radijskem prispevku je avtorica sicer dodala ustrezna jezikovna znamenja oz. besedna sredstva povezovanja, vendar besedilo ni povsem učinkovito (glej tabelo 3.3.1.5). Menim, da je prvotno namenjeno vidno-slušnemu prenosniku. Drugič, radijsko poročilo se na naše izkustvo sklicuje samo z besedami, zato menim, da bi takšen tip poročila, ki je izrazito reportažne narave, moral biti v opisu bogatejši. Nenazadnje pa pogovor med deklico in novinarko ter dekličina izjava »Ta je moja druga« s kazalno vezalko kar kliče po vidni predstavi (glej tabelo 3.3.1.5) itn.

Zadnja primerjava torej dokazuje, da je TV-poročilo z uspešno izbranim slikovnim gradivom in njegovo dodatno sporočilnostjo v primerjavi z radijskim marsikdaj lahko tudi v prednosti (s tem mislim predvsem na tip besedil z izrazito reportažnimi prvini).

3.3.2 MERILO »SOVISNOST MED BESEDILOM IN SLIKO«

Drugo merilo, ki ga v delu uvajam za opazovanje razmerij med besedilom in sliko v TV-poročilu, je sovisnost (oz. koherenca). Na podlagi tega kriterija želim ugotoviti, ali vizualne prvine podpirajo besedilo (s predpostavko, da je nosilec sporočilnosti v TV-poročilu besedilo!) in na kakšen način. Merilo sovisnosti med besedilom poročila in sliko prinaša dve vrsti pribesedilnosti:

1. Neodvisna pribesedilnost, ki je zgolj ilustracija poročanega. Njena edina naloga je, da polni možnost vizualizacije, torej da ne strmimo v prazno. Slika je tukaj mašilo in je glede na besedilo neinformativna.
2. Sonanašanje med pribesedilnostjo in besedilom, ki pomeni informacijski sovpad. Tu slika in besedilo skupaj delujeta in tvorita informacijo.

Ti dve vrsti pribesedilnosti v TV-poročilu dokazujem z naslednjimi primeri.

A) Najprej navajam nekaj primerov TV-poročil, kjer je pribesedilnost zgolj ilustracija poročanega in kjer slika in besedilo ne delujeta skupaj oz. kjer je slika glede na besedilo neinformativna (glej tabelo 3.3.2.1, 3.3.2.2 in 3.3.2.3).

Tabela 3.3.2.1: Televizijsko poročilo.

SLIKOVNA KULISA (opis dogajanja na sliki)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
Uvod v TV-poročilo: Televizijski voditelj bere v kamero, uvod v prvo običajno TV-poročilo Dnevnika ni slikovno ali grafično opremljen.	Televizijski voditelj:	<i>Lepo pozdravljeni. Oddajo začnemo s presenetljivim preobratom v zgodbi o pristojnostih predsednika države. Pravosodni minister Lovro Šturm je po manj kot tednu dni iz vladnega postopka umaknil zakon, po katerem predsednik države ne bi več predlagal kandidatov za mednarodne sodnike oz. bi bil iz tega postopka popolnoma izvzet. Vendar umik zakona še ne pomeni, da se predsednikove pristojnosti ne bodo zmanjšale. Katja Šeruga.</i>

<p>Novinarski prispevek: Med poročanjem novinarke gledamo sliko (po vrstnem redu kadrov): predsednik države na nekem javnem dogodku, rokuje se z dvema človekoma, okrog njih in prireditvene mize so novinarji, fotografi, snemalci; prihod pravosodnega ministra in njegovih sodelavcev na javno zasedanje (verjetno gre za tiskovno konferenco). Spodaj na sliki pripis: Iz Ljubljane Katja Šeruga, snemalec Egon Parteli.</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>Zdaj se bodo pravniki lotili vprašanja, kako naj teče postopek imenovanja mednarodnih sodnikov, pravi minister Šturm. O razlogih, zakaj je zakon umaknil, niti ne en teden potem, ko ga je predlagal, pa ...</i></p>
<p>Minister Šturm na tiskovni konferenci sede za mizo odgovarja na vprašanja. Spodaj na sliki pripis: Dr. Lovro Šturm, minister za pravosodje.</p>	<p>Minister:</p>	<p><i>Ja, kot ste sami videli, so bile reakcije znatne in tudi zelo zanimive, zelo obsežne. Ocenili smo, da je prav gotovo prav, da o teh vprašanjih pove svoje tudi stroka.</i></p>
<p>Med poročanjem novinarke gledamo posnetke: tabla z napisom Republika Slovenija, Ministrstvo za pravosodje na vhodu v stavbo; zunanost stavbe, na vhodu plapolata slovenska in evropska zastava.</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>Da se je pre naglil, kajti s pravniki bi se lahko posvetoval tudi že preden je zakon poslal v postopek, minister zanika. Priznava pa, da je razlog še eden.</i></p>
<p>Minister v kamero, spodaj na sliki ponovno pripis imena in priimka ter funkcije. Ko uporabi besedno zvezo »ad personam«, se slika za nekaj trenutkov zamenja s posnetkom predsednika države na nekem javnem zasedanju, nato ponovno posnetek ministra.</p>	<p>Minister:</p>	<p><i>Na drugi strani pa smo se tudi želeli vsekakor izogniti očitkom, da gre za morebiti urejanje ad personam. Tega nikakor ne želimo, želimo ta vtis definitivno odstraniti.</i></p>
<p>Med poročanjem novinarke gledamo: predsednik pred vhodom v Onkološki inštitut, poleg njega predstavniki inštituta in medijev; posnetek predsednikovega prihoda na nek javni dogodek; Kaučič in novinarka, ki ga intervjuva pred vhodom v pravno fakulteto; predsednik v pogovoru z neko skupino ljudi; predsednik ponovno na nekem javnem srečanju v</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>Današnja ministrova poteza nikakor ne pomeni, da bo predsedniku države pristojnost predlaganja mednarodnih sodnikov ostala, saj so v vladi še naprej prepričani, da je ustavno sporna. In enako trdi tudi Igor Kaučič, pravnik, ki ga je minister, kot priznava sam, v tej razpravi najbolj poslušal. Kaučičeva ideja je, predsednik kandidatov ne</i></p>

pogovoru z eno osebo.		<i>predlaga več, pač pa to storita sodni svet ali pa vlada, nakar predsednik sodnike le še potrdi. S tem pa naj ne bi izgubil svojih pristojnosti, pač pa celo pridobil.</i>
Igor Kaučič odgovarja novinarki v mikrofonski pred Pravno fakulteto. Spodaj na sliki pripis: Dr. Igor Kaučič, Pravna fakulteta v Ljubljani.	Igor Kaučič:	<i>Pridobi dostojanstvo njegove funkcije, ker se ne vpleta v te medsebojne politične spopade, ki smo jim priča, recimo pri guvernerju in še pri kom, temveč preprosto on skrbi za to enotnost in opravi inavguracijsko svečano funkcijo in to njegovi funkciji preprosto gre.</i>
Med poročanjem novinarke gledamo posnetek iz parlamenta, nato posnetek predsednika na nekem javnem dogodku, kjer ga spremljajo novinarji, fotografi, snemalci itn.	Novinarka (vnanji glas) :	<i>V opoziciji so prepričani, da gre za poskus uzurpacije oblasti, a v največjih vladnih strankah že teče razprava tudi o drugih predlagateljskih pristojnostih, ki jih po njihovem mimo ustave predsedniku dajejo zakoni, denimo, predlaganje guvernerja, predsednika računskega sodišča in varuha človekovih pravic. Bo torej predsednikova vloga tudi pri imenovanju teh funkcionarjev kmalu drugačna?</i>
Minister v kamero (posnetek z iste tiskovne konference).	Minister:	<i>To prav gotovo ne, glede predlaganja guvernerja je bilo že večkrat povedano s strani vlade, da v postopke, ki so odprti, ne bomo posegali.</i>
Tanko v kamero. Spodaj na sliki pripis imena in priimka ter pripadnost stranki (SDS).	Jože Tanko:	<i>No, jaz bi le počakal, da vsi ti postopki v državnem zboru in na vladi v državnem zboru stečejo in na osnovi tega se bo potem tudi videla dinamika sprejemanja ustreznih rešitev oz. lahko rečem kar sanacijskih ukrepov.</i>
Potrč v kamero. Spodaj ime in priimek ter stranka (SD).	Miran Potrč:	<i>Jaz upam, da se to ne bo zgodilo, ker to gre pa že mnogo preko vseh normalnih mej.</i>
Tabla z napisom Predsednik republike Slovenije, ulična	Novinarka (vnanji glas):	<i>V uradu predsednika pa so za zdaj brez komentarja. Menda zato, ker</i>

številka Erjavčeva cesta 17, spodaj na sliki pripis: Več na www.rtv slo.si .		<i>se želijo izogniti še enemu ostremu in javnemu spopadu z vlado.</i>
--	--	--

Vir: Dnevnik, 20. 4. 2007.

Tabela 3.3.2.2: Televizijsko poročilo.

SLIKOVNA KULISA (opis dogajanja na sliki)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
<p>Uvod v TV-poročilo: Televizijski voditelj bere v kamero, uvod v običajno TV-poročilo je slikovno in grafično opremljen: fotografija vesoljskega središča Johnson, naslov prispevka Nov pobj. Ko voditelj omeni kraj dogodka, se slika spremeni. Spremljamo zračni posnetek s kraja dogodka. Na posnetku so policisti ob vozilih na parkirišču vesoljskega središča. Nato po vrstnem redu kadrov: ponovno zračni posnetek, kjer vidimo različna intervencijska vozila; zračni posnetek središča (stavbe in parkirišča); ljudje, zbrani ob parkirišču, rešilni avtomobil. Na sliki spodaj pripis kraja: Houston.</p>	Televizijski voditelj:	<i>Od množičnega poboja v ameriški zvezni državi Virginiji ni minil niti teden, ko se je že zgodil nov odmeven zločin s strelnim orožjem. Pogodbeni delavec Nase je sinoči v vesoljskem središču Johnson v Houstonu ustrelil enega od dveh talcev in potem še sebe. Motiv za zločin še ni znan, je pa umor v Nasinem središču v Združenih državah Amerike sprožil razpravo o varnosti na varovanih območjih.</i>
<p>Novinarski prispevek: Med poročanjem novinarke gledamo (po vrstnem redu kadrov): bližnji posnetek policistov pred Nasino stavbo; zračni posnetek vhoda v stavbo, iz stavbe izstopita dva oborožena policista; odhod rešilnega avtomobila iz vesoljskega centra; ponovno zračni posnetek centra; nekdo, ki vstopa v stavbo, na stopnicah pred stavbo je skupina intervencijskih mož; odhod treh policistov k avtomobiloma v garaži. Ponovno pripis kraja dogodka (Houston) in pripis: Iz</p>	Novinarka (vnanji glas):	<i>Drama s talcema v zgradbi vesoljskega centra Johnson v Houstonu je trajala dobre tri ure. Oboroženi moški, za katerega se je izkazalo, da je 60-letni William Philips, pogodbeni delavec ameriške vesoljske agencije Nasa, ki je zanjo delal 10 let, je v zgradbo vstopil dopoldne. Preiskava še vedno ni pokazala, kako mu je mimo varnostnikov uspelo pretihotapiti pištolo. Philips je ubil enega od inženirjev Nase, s katerim je bil očitno v sporu, njegovo sodelavko pa je z lepilnim trakom privezal na stol.</i>

<p>Washingtona Vlasta Jeseničnik.</p> <p>Na sliki poveljnik policije Dwayne Ready, ki daje izjavo medijem. Zgoraj na sliki pripis imena, priimka in funkcije.</p> <p>Zračni posnetek z druge strani središča, na posnetku vidimo ob stavbi policijske avtomobile; približan posnetek avtomobilov, ob njih policisti; ponovno zračni posnetek z drugega zornega kota; tek policistov; arhivski posnetek študenta med pobjem na univerzi (spodaj med posnetkom pripis: Blacksburg, ponedeljek); prihod rešilnega avtomobila na prizorišče (na univerzo); oborožena policista na straži ob drevesu. Na sliki še pripis: Več na www.rtv slo.si.</p>	<p>Poveljnik:</p> <p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>Naše posebne enote so po vdoru potrdile, da se je storilec ustrelil v glavo, ob tem je umrl. Poleg njega je ležalo truplo talca. Menimo, da se je to zgodilo v prvih minutah tragedije.</i></p> <p><i>Na objektih vesoljske agencije Nasa, ki so pomembni za ameriško nacionalno varnost, so varnostne ukrepe močno poostri po terorističnih napadih na ZDA, septembra 2001. Direktor vesoljskega centra Johnson je povedal, da so o spremembi varnostnega režima razmišljali tudi po pokolu na univerzi Virginija v Blacksburgu, pred nekaj dnevi, ko je 23-letni študent južnokorejskega porekla ubil 32 ljudi in potem še sebe. Vprašanje varnosti po pokolu v Blacksburgu postaja eno osrednjih vprašanj v tukajšnjih javnih ustanovah.</i></p>
---	---	---

Vir: Dnevnik, 21. 4. 2007.

Tabela 3.3.2.3: Televizijsko poročilo.

SLIKOVNA KULISA (opis dogajanja na sliki)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
<p>Uvod v TV-poročilo: Televizijska voditeljica bere v kamero, uvod v običajno TV-poročilo ni slikovno ali grafično opremljen. (Pred tem smo spremljali prispevek, ki je poročal, da je evropski parlament podprl poročilo o napredku Hrvaške pri približevanju Evropski uniji, in odzivih na to.)</p> <p>Novinarski prispevek: Med poročanjem novinarja gledamo posnetke z zagrebških ulic (ljudje, ki hodijo po ulici,</p>	<p>Televizijska voditeljica:</p> <p>Novinar (vnanji glas):</p>	<p><i>Poglejmo še odzive uradnega Zagreba.</i></p> <p><i>O menjanju datuma možnega vstopa Hrvaške v Evropsko unijo so se v Zagrebu podobno kot v Bruslju doslej izogibali. Pomembno</i></p>

<p>njihove noge; ljudje z nakupovalnimi vrečkami v rokah; ljudje, ki vstopajo na tramvaj itn.) Spodaj na sliki pripis: Iz Zagreba Drago Balazič, Dokumentacija TVS.</p>		<p><i>je, da se čim prej in čim bolje pripravimo, so trdili. Ko se je začela omenjati letnica 2009, so bili zadovoljni. In čeprav niti pogajanja niti notranje prilagajanje ne teče povsem v skladu s pričakovanji, zdaj trdijo, da bodo do takrat pripravljene.</i></p>
<p>Na sliki Stjepan Mesić, hrvaški predsednik (pripis na sliki), ki odgovarja v kamero. Okrog njega je zbrana njegova delovna ekipa.</p>	<p>Mesić:</p>	<p><i>Naš načrt je, da vse to naredimo do leta 2009. To bo v skladu z evropskimi prizadevanji, pa tudi konec pogajanj smo načrtovali za približno takrat.</i></p>
<p>Med poročanjem novinarja gledamo: Sanadarja, ki govori za govorniškimi pultom; posnetek iz hrvaškega parlamenta; ponovno Sanadar (isti kader); zračni posnetek na morje in soline; posnetek Pirana; Mate Granić, ki govori v kamero; Damir Grubiša, ki sede govori v hrvaškem parlamentu; posnetek dogajanja v parlamentu; Račan za govorniškimi pultom.</p>	<p>Novinar (vnanji glas):</p>	<p><i>Dele resolucije, ki govorijo o odprtih mejnih vprašanjih Hrvaške, so njeni predstavniki komentirali še pred glasovanjem. Premier Ivo Sanadar je ponovil, da je odločitev o arbitraži v rokah Slovenije in Hrvaške, ter dodal, da to ni evropska tema in da so to evropski predstavniki že večkrat ponovili. Kljub temu letijo na vlado tudi kritike. Nekdanji zunanji minister Mate Granić je vladi očital, da v tem delu ni uspela uveljaviti svojih stališč. Strokovnjak za mednarodne odnose Damir Grubiša pa pravi, da hrvaška vlada ne obvlada tehnike lobiranja v mednarodnih političnih ustanovah.</i></p>

Vir: Dnevnik, 25. 4. 2007.

Primeri so tipični vzorci običajnih TV-poročil na TV-Slovenija. Prvo poročilo obvešča o preobratu v zgodbi o pristojnostih predsednika države (to poročilo bi lahko poimenovali tudi poročilo »v nadaljevanju«, zaradi večkratnega obveščanja in sledenja istemu dogodku). Besedilni del TV-poročila je učinkovit, vprašljiva za celotno sporočilnost pa je njegova slika. Ista ugotovitev velja tudi za druga dva primera.

Vsebina prvega TV-poročila predstavlja različne poglede in izjave o predsednikovih pristojnostih, hkrati pa spremljamo sliko, ki je glede na vsebino popolnoma neinformativna (glej tabelo 3.3.2.1). Glavna oseba, o kateri razpravljajo, je predsednik države. Na sliki ga tudi vidimo, vendar se posnetki ne nanašajo na isti dogodek kot vsebina. Različni posnetki

predsednika, ki so se med mojim spremljanjem Dnevnika večkrat ponavljali (vzeti so iz dokumentacije televizije), ne sovpadajo z besedilom. Posnetki predsednika z raznih srečanj in njegovega obiska na Onkološkem inštitutu, plapolanje slovenske in evropske zastave na vhodu v stavbo pravosodnega ministrstva itn. nam nič ne povedo o kočljivem vprašanju predsednikovih pristojnosti.

Zanimivi za obravnavo so tudi posnetki različnih tabel z napisi (npr. Republika Slovenija, Ministrstvo za pravosodje, Predsednik Republike Slovenije, tabla z ulično številko itn.). Ti so stalnica v TV-poročilu z neuspešnim slikovnim gradivom. Vprašljiva je predvsem njihova funkcija (kaj nam želi tvorec poročila ali morda snemalec sporočiti). Taka slika je pogost pojav v TV-poročevalstvu. Menim, da gre za mašilo. Njen namen je očiten – da ne strmimo v prazno.

Tudi drugo običajno poročilo o ponovnem zločinu v Združenih državah Amerike je slikovno neinformativno (glej tabelo 3.3.2.2). Slika je sicer s kraja dogodka (najverjetneje gre za dokumentacijo neke tuje televizijske hiše), kot poročevalska informacija pa je brez vrednosti. Vsaka slika računa z našim izkustvom. V tem primeru iz izkustva vemo, da slika prikazuje dogodek, kjer se je nekaj neprijetnega zgodilo. Posnetki policistov, razna intervencijska vozila, rešilni avto, oboroženi ljudje itn. nam povedo, da gre za nesrečo. Tudi poveljnik policije, ki daje izjavo, povečuje možnost takega sklepanja. S slike pa ne moremo razbrati, da se je zgodil zločin, da so žrtve itn. Sklepamo lahko, da je nekdo v stavbi (zaradi večkratnih zračnih posnetkov vesoljskega središča), na podlagi prikazanega pa ne moremo vedeti, kdo je v dogodek vpleten. Tudi obrazi, ki jih TV-poročilo prikazuje, so gledalcu neznan.

Slika je dogodek verno shranila, to vemo iz izkustva, ampak prikazano je v večini primerov TV-poročil, ki poročajo o nesrečah in neljubih dogodkih, za informacijo nepomembno. Smisel jim rešujejo besedilo ter ostala tehnična in jezikovna sredstva. Podoben primer je bila slikovna TV-novica o nesreči na Kaninu, objavljena 22. aprila v TV-Dnevniku. Besedilni del je sporočal o tragični smrti nekega smučarja, pribesedilni pa je prikazoval smučarje, ki se veselo spuščajo po strminah, in smučarsko središče. Ta opazka ne pomeni, da bi morale TV-poročila za učinkovito sporočilnost prikazovati posnetke ponesrečenca in reševalne akcije (novinarska etika!), ampak da je drugih možnosti za učinkovito pribesedilnost veliko. Ena od preprostih in učinkovitih rešitev bi bila, da bi na sliki gledali govoreče oz. novinarja, ki bi nam poročal s kraja dogodka. Taka slika sicer ne povečuje informativnosti, je pa zagotovo

boljša in za dogodek primernejša kot pa posnetki z drugih dogodkov, ki jih po navadi hranijo arhivi televizijskih hiš. Redek primer TV-poročila s samimi govorniki in njihovimi izjavami sem opazila v Dnevniku, ki je bil na sporedu 25. aprila 2007. Poročilo je bilo posneto na zasedanju državnega zbora, kjer so razpravljali o aferi s tajnimi službami. Menim, da je poročilo s sliko govorcev marsikdaj primernejše od dolgočasnih in vsebinsko neustreznih posnetkov, ki smo jih v poročilih že vajeni (glej tabelo 3.3.2.1, 3.3.2.2 in 3.3.2.3) .

Tretji primer običajnega TV-poročila pa poleg omenjenega vsebuje še eno tipično slikovno »rešitev«, ki je za sporočilnost neučinkovita (glej tabelo 3.3.2.3). To so posnetki z ulic (v tem primeru z zagrebških ulic, v Dnevniku pa sta pogosta, morda celo vedno ista, posnetka ljudi s Prešernovega trga in Čopove ulice). Ponovno gre za neustrezna vizualna mašila, ki jih naše izkustvo ne more povezati z vsebino. Vprašanje je, kaj imajo skupnega posnetki nog ljudi, ki hodijo po ulicah, ali ljudje z nakupovalnimi vrečkami, ki drvijo čez trg, z datumom možnega vstopa Hrvaške v Evropsko unijo oz. z nerešenimi mejnimi vprašanji države (glej tabelo 3.3.2.3)? Odgovor ni skrit v vsebini vizualnih znakov TV-poročila in naši nezmožnosti njihovega razumevanja, ampak je preprostejši. Ustrezne slike za TV-poročilo ni, vizualni del pa ne more ostati prazen. Posledica tega je tip poročila z neodvisno pribesedilnostjo glede na njegov besedilni del.

V ta tip TV-poročil spada še: poročanje in dolgočasni posnetki iz parlamenta, kjer vedno spremljamo isto sliko; poročila, ki so vsebinsko vezana na denar (na sliki je običajno posnetek štetja bankovcev); poročila z zasedanj Evropske unije, kjer na sliki spremljamo posnetke z ulic in cest evropskih prestolnic itn. Med mojim opazovanjem je bilo kar nekaj poročil na temo o novih cenah zdravil. Prispevki, ki so poročali o podražitvah, so se v slikovnem gradivu ponavljali (posnetki iz lekarn, police, polne zdravil, izdelava tablet itn.). Še posebej je ta ponovljivost prisotna v TV-novicah iz sveta.

Namen naloge ni iskanje načinov za izboljšanje TV-poročil, ampak le opis dejanskega stanja, kjer izstopa še drugi tip pribesedilnosti, za katero v naslednji delitvi uporabljam izraz sonanašanje.

B) Informacijski sovpad je viden v naslednjih treh primerih (glej tabelo 3.3.2.4 , 3.3.2.5 in 3.3.2.6).

Tabela 3.3.2.4: Televizijsko poročilo.

SLIKOVNA KULISA (opis dogajanja na sliki)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
<p>Uvod v TV-poročilo: Televizijski voditelj bere v kamero, uvod v običajno TV-poročilo ni slikovno ali grafično opremljen.</p>	<p>Televizijski voditelj:</p>	<p><i>Končujemo pa z ženskami v likovni umetnosti. V Narodni galeriji so predstavili publikacijo, v kateri so zbrane vse slovenske likovne ustvarjalke, omenjene v leksikonih in enciklopedijah. Podatki presenečajo. Od sredine 19. stoletja je bilo v geslih opisanih kar 217 ustvarjalk, ki pa večinoma niso znane širši javnosti.</i></p>
<p>Novinarski prispevek: Med poročanjem novinarke gledamo sliko (po vrstnem redu kadrov): cvetlični motiv; kustosinja obeša sliko ene od ustvarjalk na pano; motiv tihožitja; slike ustvarjalk na panoju; motiv otroka.</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>V depoju Narodne galerije so nam pokazali slike slovenskih umetnic /.../. Motivi so ženski. Cvetlice, portreti, tihožitja. Motivi so bili manj cenjeni, a ženskam je bil dostop na akademije onemogočen do konca 19. stoletja in še potem dolgo niso smele slikati golih modelov. Družba in stroka sta likovne ustvarjalke potiskali na obrobje.</i></p>
<p>Na sliki gledamo: motiv ženske z otroki v naravi; Kofetarico Ivane Kobilca; slike, razstavljene v Narodni galeriji. Nato posnetek novinarke Žive Rogelj, ki govori v kamero. Stoji ob sliki Ivane Kobilca, nato se sprehodi po razstavnem prostoru Narodne galerije.</p>	<p>Novinarka:</p>	<p><i>Ena izmed redkih ustvarjalk, ki se je prebila v ospredje, je Ivana Kobilca. Tudi zaradi svojega temperamenta in nekonvencionalnosti, pa seveda zaradi kakovosti del. Njene slike visijo v Narodni galeriji, del drugih umetnic tu ni. Pomenljiv je tudi podatek, da med 45.000 enotami umetniškega gradiva, ki ga hrani Grafični center Narodnega muzeja, umetnine, ki so jih ustvarile ženske, predstavljajo le 1 %.</i></p>
<p>Med poročanjem novinarke gledamo: črno-bel arhivski posnetek ženske, ki riše na platno; črno-bel arhivski posnetek dveh žensk, ki sede slikajo; članek, naslovljen Razstava naših slikaric; bližnji posnetek stavkov nekega</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>Slikanje je veljalo za primerno razvedrilo za mlada dekleta – do poroke. Še v člankih iz tridesetih let 20. stoletja so opazke kritikov dobrohotne. Študij na ljubljanski likovni akademiji se zdaj vedno bolj feminizira. V razredu Metke</i></p>

kritika oz. opazk v članku; črno-bel arhivski posnetek ženske, ki slika na platno; posnetek iz današnjih dni, na posnetku likovni razred, kjer dekleta slikajo na platna.		<i>Krašovec je 12 deklet in trije fantje, a položaj se ni bistveno spremenil.</i>
Na sliki Metka Krašovec, ki daje izjavo v ateljeju. Na sliki pripis njenega imena in priimka ter funkcije (akademska slikarka).	Metka Krašovec:	<i>Prvič zaradi tega, ker je to, o slikarstvu govorim, zelo moški poklic in zahteva celodnevno prisotnost v ateljeju in ženskam se ta egoizem manj oprostja kot moškim. Drugo je to, da se jih manj resno jemlje in so zelo zgodaj dekoražirane. Se pravi, ne dobijo tiste prve podpore in potem jasno počasi odpadejo.</i>
Na sliki naslovna stran publikacije (Narodna galerija, Odsotnost/prisotnost likovnih ustvarjalk v leksikonih in enciklopedijah, Lidija Tavčar); stran iz publikacije.	Novinarka (vnanji glas):	<i>Nova publikacija delno popravlja napako umetnostne zgodovine.</i>
Lidija Tavčar, avtorica publikacije (pripis na sliki), ki govori med knjižnimi policami s publikacijo v rokah. Prispevek se konča z likovnim motivom ženske (ki na koncu »zbledi«; montažna tehnika!).	Lidija Tavčar:	<i>V teh leksikonih in enciklopedijah sem odkrila kar precej likovnih ustvarjalk. Pri svojem delu pa še več, morda 230, ki sploh niso zajete v gesla.</i>

Vir: Dnevnik, 8. 3. 2007.

Tabela 3.3.2.5: Televizijsko poročilo.

SLIKOVNA KULISA (opis dogajanja na sliki)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
<p>Uvod v TV-poročilo: Televizijski voditelj bere v kamero, uvod v običajno TV-poročilo je slikovno in grafično opremljen: fotografija s seje, nad njo manjša fotografija obraza koprskega župana Popoviča, naslov prispevka Vroča seja.</p>	Televizijski voditelj:	<p><i>Sinočnje zasedanje koprskega občinskega sveta se je spreverglo v pravo burlesko. Na dnevnem redu je bil namreč novi odlok o urejanju mestnega kopališča, ki predvideva razdrtje koncesijske pogodbe z dosedanjim upravljavcem, podjetjem BPC, ki je v lasti</i></p>

<p>Novinarski prispevek: Med njenim poročanjem gledamo (po vrstnem redu kadrov): posnetek s seje v dvorani, kjer so v vrsti postavljene mize, za katerimi sedijo udeleženci in razpravljajo; Jadran Bajec, poslanec SD-ja, ki govori za govorniškimi pultom, med govorom dviga roke, njegov obraz je zgrožen; posnetek polne dvorane. Spodaj na sliki pripis: Iz Kopra Eugenija Carl, snemalec Vili Kuzman.</p> <p>Na sliki Jadran Bajec za govorniškimi pultom, ki med govorom udarja z roko po pultu, v ozadju komisija seje in projekcija na steni. Spodaj na sliki pripis: Jadran Bajec, SD.</p> <p>Posnetek občinskega svetnika, ki se med govorjenjem razburja, v roki ima mikrofona, ampak vanj ne govori; ena članica komisije na seji med govorom maha z roko (kretnja kot pri žuganju oz. opozorilu); posnetek dogajanja pred dvorano; poslanci, ki razpravljajo; glasovanje na seji, poslanci dvigujejo volilne kartončke; posnetek Popoviča, športno oblečenega, ki na balinišču veselo balina, zadovoljen z igro se rokuje s soigralcem; Popovič za mizo s soigralci v »partiji« kart.</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p> <p>Jadran Bajec:</p> <p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>županove družine. BPC bi v zameno dobil lastništvo nad tamkajšnjimi donosnimi gostinskimi lokali, urejanje plaže pa bi prevzelo javno podjetje Komunala. Medtem ko je v dvorani nemočna opozicija govorila o korupciji in klientelizmu, se je župan Boris Popovič pred dvorano ukvarjal s športom.</i></p> <p><i>V dvorani Krajevne skupnosti Marezige stoli še niso bili dobro zasedeni, ko so se že začele kresati iskre. Opozicija je namreč trdila, da je nekaj točk dnevnega reda preprosto vsiljenih in zato v nasprotju s statutom in zakonodajo.</i></p> <p><i>To je daleč od kar koli, kar se imenuje demokracija, tudi ne, če ima samo črko d, in bolj spominja na obliko vladavine, ki je v teh krajih že bila, to pa je fašizem.</i></p> <p><i>Opozicijski svetniki pa so dokončno izgubili živce ob razpravi o domnevno spornem odloku o kopališču. Označili so ga za gospodarsko škodljivega in v korist županovega družinskega podjetja. Zahtevali so vpogled v koncesijsko pogodbo, postregli s številkami o izgubi BPC-ja, predlagali izplačilo koncesionarja, vlagali amandmaje in zahtevali umik točke iz dnevnega reda, dokler ne bo jasno, kdo pije in kdo plača. Pomislekom in svarilom navkljub, odlok je bil po pričakovanju gladko sprejet. A tega župan Boris Popovič ni mogel videti v živo. Prepričan v brezhibno uigranost svojega glasovalnega stroja, je preoblečen v športno</i></p>
--	--	--

Gledamo sliko s seje, za govorniškimi pultom Luka Juri, SD (spodaj na sliki pripis imena, priimka in funkcije).	Luka Juri:	<i>opravo pred dvorano balinal. Kasneje pa si je privoščil še partijo kart.</i>
Novinarka pristopi k Popoviču, medtem ko igra karte, in mu postavi vprašanje.	Novinarka:	<i>Nam se to zdi neresno in nespoštljivo do inštitucije občinskega sveta.</i>
Boris Popovič sede odgovarja novinarki. Spodaj na sliki pripis: Boris Popovič, koprski župan.	Boris Popovič:	<i>Zakaj niste na seji?</i>
Slišimo samo njen glas, gledamo Popoviča.	Novinarka:	<i>Ker igram karte z našimi volivci, s krajani.</i>
Popovič sede v kamero.	Novinarka:	<i>Aha.</i>
Popovič na balinišču, nato posnetek projekcije s seje (na projekciji Izsek iz planskih aktov).	Boris Popovič:	<i>Da vodim sejo, ni moje delo. Jaz lahko vodim sejo, če hočem, ni pa moje delo.</i>
	Novinarka (vnanji glas):	<i>Kakor koli. Na volivcih bo kaj kmalu odločitev, ali imajo raje župana, ki balina, ali takega, ki se ukvarja z resnimi občinskimi problemi.</i>

Vir: Dnevnik, 20. 4. 2007.

Tabela 3.3.2.6: Televizijsko poročilo.

SLIKOVNA KULISA (opis dogajanja na sliki)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
Uvod v TV-poročilo: Televizijski voditelj bere v kamero, uvod v običajno TV-poročilo ni slikovno ali grafično opremljen. Ko omeni letalsko povezavo med Mariborom in Londonom ga prekrije slika: vstopanje potnikov v letalo družbe Ryanair; napis Ryanair.com, The low fares airline; letalo Ryanair; internetna stran.	Televizijski voditelj:	<i>Po dolgotrajnem dogovarjanju so predstavniki mariborskega letališča in irskega nizkocenovnega letalskega prevoznika Ryanaira končno le sklenili dogovor o odprtju letalske povezave med štajersko prestolnico in Londonom. Vozovnice je prek interneta že mogoče rezervirati. Povezavo med mestoma pa predstavljajo tudi na pravkar odprti berlinski turistični</i>

<p>Novinarski prispevek: Direktor marketinga pri Ryanairu Tomasz Kulakowski (pripis na sliki) na tiskovni konferenci.</p>	<p>Kulakowski:</p>	<p><i>borzi.</i></p> <p><i>Največji nizkocenovni letalski prevoznik prihaja v Slovenijo.</i></p>
<p>Med poročanjem novinarke gledamo (po vrstnem redu kadrov): zemljevid, na katerem je zarisana destinacija Maribor–London; Tomasz Kulakowski, ki predstavlja destinacijo na tiskovni konferenci; graf Europe`s No. 1 for Traffic Growth s fotografijo letala Ryanair; vzlet letala.</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>S temi besedami je direktor marketinga pri Ryanairu pospremil odprtje destinacije Maribor–London. S 7. junijem pa bo popolnoma novo letalo Boeng 737, ki sprejme 189 potnikov, poletelo prvič. In čeprav so bili v igri še poleti proti Stockholmu, Madridu in Dublinu, je končna odločitev London.</i></p>
<p>Tomasz Kulakowski na tiskovni konferenci.</p>	<p>Kulakowski:</p>	<p><i>Če za polete v London ni dovolj zanimanja, sklepamo, da ga tudi za polete v druga mesta ne bo. Tako bomo najprej preverili trg in se šele potem odločili za nove povezave z Mariborom.</i></p>
<p>Matjaž Sonc, direktor Aerodroma Maribor (pripis spodaj na sliki), ki govori, ob njem sedi Kulakowski.</p>	<p>Sonc:</p>	<p><i>Danes vemo, kako gre v ekonomiji. Če se zadeve ne splačajo, če tu ne gre za, recimo temu »win-win« kombinacijo, potem se tega v gospodarstvu ne gremo, a ne.</i></p>
<p>Novinarka Ana H. Bučar govori v kamero iz letališča.</p>	<p>Novinarka:</p>	<p><i>Že v prvem letu naj bi po napovedih Ryanaira prepeljali več kot 40.000 potnikov samo na tej liniji, kar bo ustvarilo tudi 40 novih delovnih mest v Mariboru.</i></p>
<p>Gledamo: premikajoče se letalo; vozilo za prtljago, ki se oddaljuje od letala.</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>Sicer pa naj bi po besedah prometnega ministra v posodobitev mariborskega letališča v naslednjih letih vložili kar 17 milijonov evrov.</i></p>
<p>Na sliki: bližnji posnetek letala; daljni posnetek letala in potnikov; kabina pilota, v njej osebje; Janez Božič, minister za promet (pripis spodaj na sliki), ki govori;</p>	<p>Božič:</p>	<p><i>Podaljšanje vzletno-pristajalne steze za 800 metrov, torej do skupne dolžine 3.300 metrov, razširitev letališke ploščadi in izgradnja obvozne steze,</i></p>

<p>nova vozila pred letališčem.</p> <p>Med njenim poročanjem na sliki: povabljeni, ki si ogledujejo novo vozilo; posnetek novega vozila; nova vozila; snemalci, novinarji, ki beležijo dogodek, in povabljeni.</p>	<p>Novinarka (vnanji glas):</p>	<p><i>posodobitev letališkega informacijskega centra ...</i></p> <p><i>V zaključni fazi je tudi projektna dokumentacija za posodobitev potniškega terminala. Od danes pa so bogatejši za štiri vozila za potrebe sprejema in odpirjema na letališču, v vrednosti 780 tisoč evrov.</i></p>
--	---------------------------------	---

Vir: Dnevnik, 8. 3. 2007.

Primeri dokazujejo, kako lahko slika in besedilo skupaj tvorita informacijo. Možnosti sonanašanja sta dve:

1. slika daje besedilu TV-poročila referenčno oporo in
2. besedilo identificira prvine slike.

Primer referenčne opore slikovnega gradiva je TV-poročilo o zasedanju koprskega občinskega sveta in županovi samovolji (glej tabelo 3.3.2.5). Na podlagi opazovanja in analize se je izkazalo, da je slika informativna in slikovitejša v poročilih, kjer so slikovno gradivo novinarji oz. ustvarjalci posneli na terenu in so bili na kraju dogodka. Torej, gradivo so zbrali sami in niso črpali oz. iskali pomoč v arhivu televizije. Prispevek iz Kopra je slikovit in tako besedilo kot slika imata poročevalsko vrednost.

Tretji primer je poročilo o sklenitvi dogovora o letalski povezavi med Mariborom in Londonom (glej tabelo 3.3.2.6). Poročilo je primer informacijskega sovпада med besedilom in sliko. Sonanašanje se izpolnjuje tako, da besedilo identificira prvine slike. Slikovno gradivo je v tem poročilu dovolj informativno, da lahko naslovniki pravilno sklepamo o vsebini (tvorec je s sliko zadostil poročevalskemu namenu). Vstopanje potnikov v letalo družbe Ryanair, zemljevid z zarisano destinacijo Maribor–London, graf, ki prikazuje nek naraščaj v povezavi z letalsko družbo, mariborski aerodrom in medijsko pokrivanje dogodka itn., vse to so vizualni znaki, ki namigujejo na isto vsebino. Ubeseditev dogodka pribesedilne prvine podkrepi in poročilo dopolni z informacijami, ki jih s slike nismo razbrali oz. nam v slikovnem delu niso bile dane.

S sonanašanjem, kjer besedilo identificira prvine slike, mislim predvsem na primere tistih poročil, ki svojo vsebino predstavljajo z uporabo raznih tehničnih in grafičnih znakov. V

televizijskih poročilih so najpogostejši naslednji: zemljevidi (zelo poenostavljeni, kot je npr. v TV-poročilu o novi letalski povezavi, kjer sta na zemljevidu obarvani državi povezovanja, oznaki mest pa povezuje puščica, ki nakazuje smer letenja), različni grafi s statističnimi podatki (npr. poročilo, ki govori o rezultatih ankete o načinu preživljanju prvomajskih praznikov, podatki so predstavljeni grafično z dodatno ubeseditvijo; uporaba grafov je pogosta tudi pri poročanju o zviševanju cen, tudi borzni podatki so prikazani grafično itn.), razni pripisi v poročilih, ki identificirajo govoreče na sliki, kraj in čas dogodka itn.

Za najučinkovitejše primere sonanašanja sporočanjskih prvin pa so se v analizi izkazala TV-poročila z razvedrilno oz. lažjo vsebino in poročila kulturne redakcije. Ta so v oddajo Dnevnik umeščena na koncu. Prispevki so ponavadi slikoviti (v besedilnem in pribesedilnem pomenu), besedila in slike se prepletajo in skupaj tvorijo informacijo.

Tak primer je tudi prvo poročilo tega sklopa, ki poroča o položaju žensk v likovni umetnosti (glej tabelo 3.3.2.4). Ubeseiditev spremlja slikovno gradivo, predstave, ki bi sicer lahko bile prepuščene naslovníku in njegovemu izkustvu, dobijo s slikovnim gradivom konkretno podobo in so zaradi tega učinkovitejše (namen takih poročil je tudi spoznavanje s predmetnostjo, ne samo obveščanje). K temu tipu besedil lahko uvrstimo tudi TV-poročilo o solinarskem prazniku, ki ga obravnavam v delitvi glede na prenosnik (glej tabelo 3.3.1.6). V takih primerih besedni opisi dosežejo popolnost šele s sliko.

Poročilo o ustvarjalkah pa je učinkovito tudi zaradi tega, ker si za poročanje pomaga s tehniko, kar je nenazadnje tudi prednost vidnega prenosnika. Gre za redko izjemo (v moji analizi edino), ki izkorišča dane možnosti medija, in s tem dviga stopnjo informativnosti televizijskega poročanja. Ne samo, da učinkovito rešuje običajno dolgočasje in neinformativnost slikovnega gradiva s tem, da za poročanje raje izbere obliko »raporta« (novinarski izraz za poročanje novinarja v kamero), ampak ker v poročilu primerja dve časovni obdobji (nekoč in danes), za njuno ločitev uporablja stare (iz dokumentacije televizije) in nove posnetke (zbrane in posnete na terenu), torej tudi črno-belo in barvno tehniko. Poročilo novinarka zaključí še z montažno tehniko bledenja, za katero že po konvenciji vemo, da pomeni nek konec oz. prehod v nek drug kader. Za poročevalski namen to zagotovo ni odločilno in nujno, je pa odraz nekega avtorskega sloga (osebnege stila) in zavedanja možnosti, ki jih določen medij ponuja.

3.4 POSEBNA SREDSTVA POVEZOVANJA MED BESEDILOM IN SLIKO V TV-POROČILU IN NJIHOVA VLOGA

Med analizo TV-poročil sem opazila še eno dejstvo, ki ga pri obravnavi razmerij med besedilom in sliko ne smemo zapostaviti. To so posebne povezovalne prvine oz. sredstva povezovanja med besedilom in sliko. Ta so lahko jezikovna ali tehnična. Sama konvencija, da sta za televizijsko poročanje potrebna besedilo in slika, je pomembna, ampak brez povezovalnih prvin hitro odpove. O vlogah posebnih sredstev med jezikovnim sporočilom in sliko je v Stilistiki slovenskega poročevalstva razpravljal že Korošec (1998). Kljub temu da je povezovalne prvine opazoval v časopisnih poročevalskih besedilih, lahko nekaj njegovih ugotovitev prenesem tudi na televizijska besedila.

Korošec pravi, da igrajo v razmerjih med slikovnim in besednim sporočilom pomembno vlogo posebne besedne enote, katerih skupna značilnost je, da besedno sporočilo bolj ali manj trdno vežejo na slikovno sporočilo (glej Korošec 1998: 320). Korošec te posebne besedne enote (specifične za časopisna poročevalska besedila, ki jih najdemo v sporočilih pod slikami) deli v tri skupine, pravi jim proste, spremne in kazalne vezalke. V obravnavi in prikazu povezovalnih sredstev v TV-poročilih se sklicujem na Koroščevo tipologijo in na že ustaljene vzorce besedilno-pribesedilnih povezav.

Proste vezalke, za katere Korošec pravi, da so v besedno sporočilo brez skladijske povezanosti – prosto – vložene za ali ob podatkih, najdemo tudi v TV-poročilu (glej Korošec 1998: 320). Z nekaj razlikami, seveda. Proste vezalke v TV-poročilu ne najdemo v besedilu, ampak na sliki. Te posebne besedne enote so grafično zaznamovane in pripisane na slikovno gradivo TV-poročila. Besedna znamenja, ki bi jim v primeru TV-poročil lahko dejali tudi tehnična sredstva povezovanja, so na sliki ponavadi umeščena zgoraj ali spodaj našega vidnega polja. Na podlagi konvencije vemo, da so vezane na slikovni del sporočila. Tipične proste vezalke v TV-poročilu bi potemtakem bili pripisi identitete in funkcije govorečih (zgolj posnetki govorečih ali njihovih obrazov nam velikokrat ne povedo nič oz. jih izkustveno ne moremo povezati z vsebino, če zraven ni pripisa njihovega imena itn.), pripisi kraja dogodka in včasih tudi, kdaj se je nekaj zgodilo.

Korošec omenja tudi nepravne proste vezalke, ki so še zmeraj proste, a skladijsko vezane na besedilno prvino, ki jo vežejo s sliko (glej Korošec 1998: 321). Tako vezalko sem v TV-

poročilu sicer našla, vendar menim, da so neprave proste vezalke (vključene v besedilo!) za televizijska poročevalska besedila netipične (zaradi zgoraj omenjenih grafičnih znakov). Korošček primer neprave proste vezalke je:

/.../ V bližini Razdrtega, od koder je naša slika, je veter prevrnil tovornjak (glej Korošček 1998: 321).

Podobna nepravna prosta vezalka (v poševnem tisku) je bila tudi v TV-poročilu, in sicer v najavi poročila o cestnih razmerah, od koder se je poročevalka javljala v živo.

Spremljene vezalke, najpogostejša po Korošču je »na sliki«, TV-poročilo rešuje z že omenjenimi tehničnimi sredstvi oz. v primeru TV-poročil se, kot že omenjeno, zaradi konvencije izpuščajo.

Kazalne vezalke pa so značilne takrat, ko besedilni del sporočila vsebuje besedo ali besedno zvezo, ki usmerja oz. kaže na eno od pribesedilnih prvin (glej Korošček 2005: 70). Korošček za primer pokaznosti, tj. ostenzivno usmerjanje k eni slikovni enoti s kazalnimi zaimki, navaja kazalni ta, ki mu sledi samostalnik (npr. ta hiša). S kazalno vezalko je ustvarjena povezava med verbalnim delom in sliko, npr. hiše (glej Korošček 2005: 70). Kazalne vezalke so lahko tudi kazalni zaimki z glagoli biti (tudi kot pomožniki), npr. to je ..., takšen je bil videti, tako je bilo itn. Kazalne vezalke se ponavadi nanašajo predvsem na stanje, ne pa na dogodek, ki je prikazan v slikovnem sporočilu (glej Korošček 1998: 321).

Analiza TV-poročil je pokazala, da se kazalne vezalke v teh besedilih izpuščajo oz. so zelo redke. Najdemo jih npr. v poročilih o raznih nesrečah ali v poročilih o stanju na cestah pred prazniki, kjer v besedilnem delu včasih srečamo kazalno vezalko, kot je: Tak je bil prizor, ko je ... ali Tako je bilo razdejanje ... ali Takšna je bila kolona avtomobilov na avtocesti ... itn.

Ustaljen vzorec je, da TV-poročilo računa na naše izkustvo in predpostavlja, da neko besedo oz. znak na podlagi poznavanja njegovega pomena (oz. vsaj enega od njegovih pomenov) lahko povežemo s predmetom v pribesedilnosti, torej brez t. i. posebnih besednih in drugih tehničnih enot. Takšna besedilno-pribesedilna povezava v TV-poročilu pa je uspešna samo takrat, ko je ob vsebini navzoča ustrezna slika (glej podpoglavje 3.3) in v primeru, da je naslovnik zmožen razpoznati prvine na sliki in jih prisoditi ustrezni jezikovni prvini in obratno.

4. SKLEP

Osrednje raziskovalno vprašanje v diplomskem delu je razmerje med besedilom in sliko v TV-poročilu ter njuna vloga pri sporočanju smisla. Ugotovila sem, da je to razmerje mnogostransko in ima odraz na več področjih. Predmet raziskave sem zato zožila in razmerja opazovala na podlagi dveh meril:

1. prenosnik in
2. sovisnost med besedilom in sliko.

Z delitvijo, zasnovano na značilnostih prenosnika, sem opazovala dva tipa govornih besedil – slušna in vidno-slušna. Delitev na prvi pogled kaže na očitne razlike med radijskim in televizijskim poročilom. V delu pa sem jo izpostavila zato, da sem primerjala stopnjo informativnosti radijskega poročila, ki za poročanje uporablja samo zvok (in samo z njim se tudi sklicuje na naše izkustvo), v primerjavi s televizijskim poročilom, ki ima na razpolago oba prenosnika (na naše izkustvo se sklicuje tudi vizualno).

Primerjava je potrdila moje sklepanje, da ima marsikatero radijsko poročilo višjo stopnjo informativnosti kot televizijsko. Analiza primerov je potrdila, da je slušni prenosnik v primerjavi z vidno-slušnim večkrat v prednosti. Omejitve slušnega medija se je v primerjavi z vidno-slušnim izkazala za učinkovito, saj je tako besedilo pozornejše na obliko, na izbor besed in posebnih besednih povezovalnih prvin ter je zaradi tega sporočilno in informativno bolj smiselno in bogatejše. Primerjave med radijskimi in televizijskimi poročili pa potrjujejo še dejstvo, da bi TV-poročila z neinformativnim slikovnim gradivom preprosto lahko le poslušali.

Na podlagi drugega merila, sovisnost med besedilom in sliko, sem v delu opazovala pribesedilnost TV-poročila in ugotavljala, ali vizualne prvine podpirajo besedilo in na kakšen način. Merilo sovisnosti besedila in slike na podlagi analize TV-poročil prinaša dve vrsti pribesedilnosti:

1. Neodvisno pribesedilnost, ki je zgolj ilustracija poročanega. Slika je glede na besedilo neinformativna in ne prispeva k skupnemu oblikovanju smisla.
2. Sonanašanje med pribesedilnostjo in besedilom pa vodi v informacijski sovpad. Slika in besedilo skupaj delujeta in skupaj tvorita informacijo.

Pri sonanašanju pa sta se v analizi pokazali še dve možnosti, in sicer da:

1. slika daje besedilu TV-poročila referenčno oporo oz.
3. besedilo identificira prvine slike.

Da bi pa samo slika omogočala smiselnost verbalnega dela TV-poročila, ni pokazal noben primer.

Moje spremljanje televizijskega Dnevnika in analiza dokazujeta še, da je televizijsko poročevalstvo treba sprejeti kot danost, v kateri ima jezik v primerjavi s sliko (za mnoge vodilno po moči sporočilnosti) pomembno vlogo. Resda ni edina, vendar je zagotovo nepogrešljiva in v mnogih primerih za smisel TV-poročila odločujoča, če ne morda celo rešilna. Zato v nalogi nosilnost sporočilnosti pripisujem besedilu in slikovno gradivo opazujem glede na verbalno sporočilo televizijskega besedila.

In nenazadnje, kot je pri opazovanju razmerij med sliko in časopisnim poročevalskim besedilom ugotovil že Korošec (1998), slika kot sredstvo za informiranje o dogodku ne zadošča. Ista ugotovitev velja za televizijska poročevalska besedila. Pričakovana popolnost je dosežena šele s sonanašanjem. V primeru TV-poročil pa je za informacijsko popolnost pomemben še en pogoj, pribesedilnost mora ustrezati vsebini in obratno.

Nalogo zaključuje poglavje o posebnih sredstvih povezovanja med besedilom in sliko, to pa zato, ker slika, katere namen je informirati o dogodku, ne more obstajati brez besedila. Besedilo ali slika pa nujno vsebujeta take znake, ki ju delajo medsebojno odvisne (v prid sporočanjanskega smisla).

5. SEZNAM LITERATURE

Barthes, Roland (1990): *Retorika Starih. Elementi semiologije*. Ljubljana: ŠKUC Filozofska fakulteta (Studia humanitatis).

Barthes, Roland (1999): Rhetoric of the image. V Jessica Evans in Stuart Hall: *Visual culture: the reader*, 33–40. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.

Chandler, Daniel (2002): *Semiotics: The basics*. London: Routledge.

de Saussure, Ferdinand (1997): *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. Ljubljana: ISH Fakulteta za podiplomski humanistični študij (Studia humanitatis).

Fiske, John (1987): *Television culture*. London, New York: Routledge.

Fiske, John in John Hartley (1988): *Reading Television*. London, New York: Routledge.

Fiske, John (2004): *Uvod v komunikacijske študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Gillespie, Marie in Jason Toynbee, ur. (2006): *Analysing media texts*. Maidenhead, New York: Open University Press in association with The Open University.

Jakobson, Roman (1989): *Lingvistični in drugi spisi*. Ljubljana: ŠKUC Filozofska fakulteta (Studia humanitatis).

Kalin Golob, Monika (2003): *H koreninam slovenskega poročevalskega stila*. Ljubljana: Jutro.

Korošec, Tomo (1998): *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.

Korošec, Tomo (2005): *Jezik in stil oglaševanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Košir, Manca (1989): *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Kranjc, Simona (1996/97): Govorjeni diskurz. *Jezik in slovstvo* 7, 307–319.

McQueen, David (1998): *Television. A media student`s guide*. London: Arnold.

Nöth, Winfried, ur. (1997): *Semiotics of the media: State of the art, projects and perspectives*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.

Peirce, Charles Sanders (2004): *Izbrani spisi o teoriji znaka in pomena ter pragmaticizmu*. Ljubljana: Knjižna zbirka Temeljna dela/Krtina.

Perovič, Tomaž in Špela Šipek (1998): *TV- novice*. Ljubljana: ŠOU – Študentska založba.

Verschueren, Jef (2000): *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: Založba / *cf.